

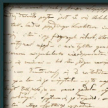
ANDRZEJ CINCIAŁA

DZIENNIK
1846-1853

CZĘŚĆ I

B

BIBLIOTHECA TESSINENSIS VII
SERIES POLONICA

DZIENNIK 1846-1853

Б

KSIĄŻNICA CIESZYŃSKA

KONGRES POLAKÓW W REPUBLICIE CZESKIEJ – OŚRODEK DOKUMENTACYJNY

B

BIBLIOTHECA TESSINENSIS

VII

SERIES POLONICA 4

ANDRZEJ CINCIAŁA

DZIENNIK 1846-1853

WYDAŁA MARZENA BOGUS

CZEŚĆ I

CIESZYN 2015

RADA NAUKOWA SERII BIBLIOTHECA TESSINENSIS
PROF. PHDr. MEČISLAV BORÁK, CSC., PROF. DR HAB. EDWARD DŁUGAJCZYK
DR HAB. WACŁAW GOJNICZEK, PHDr. KAREL MÜLLER
PROF. PHDr. ET DR. H. C. MILAN MÝŠKA, DRSc., DR HAB. KRZYSZTOF NOWAK
PROF. DR HAB. ZDZISŁAW PIETRZYK, DR HAB. JANUSZ SPYRA, PROF. AJD

WPROWADZENIE JĘZYKOWE

ZBIGNIEW GREŃ

REDAKCJA

JANUSZ SPYRA

INDEKSY

MARZENA BOGUS

PROJEKT GRAFICZNY

KAZIMIERZ GAJDZICA

KOREKTA

IRENA FRENCH

RECENZENCI

DAN GAWRECKI

ZDZISŁAW PIETRZYK

WYDAWCA

KSIĄŻNICA CIESZYŃSKA

ul. Mennicza 46, 43-400 Cieszyn

tel. +33 851 38 40, e-mail: ksiaznica@kc-cieszyn.pl

<http://www.kc-cieszyn.pl>

27. publikacja Książnicy Cieszyńskiej

DRUK

OFFSETDRUKIMEDIA SP. Z O. O.

ul. Frysztacka 48, 43-400 Cieszyn

OPRAWA

LESZEK SAMIŃSKI

Zakład Introligatorski ul. Mostowa 1, 43-400 Cieszyn

Wydrukowano na papierze bezkwasowym GardaPat 13
w nakładzie 500 egzemplarzy

Wydanie pierwsze

ISBN 978-83-940832-3-6 (całość)

ISBN 978-83-940832-1-2 (część I)

Spis treści

- 7 Słowo od wydawców serii „Bibliotheca Tessinensis”
- 11 Wprowadzenie
 - 11 Kartki nie tylko dla biografów,
czyli Dziennik Andrzeja Cinciały z lat 1846-1853
 - 92 Język Dziennika Andrzeja Cinciały jako przykład
dziewiętnastowiecznej polszczyzny regionalnej
Śląska Cieszyńskiego
- 115 Wykaz skrótów bibliograficznych i archiwalnych
- 115 Wykaz skrótów w tekście źródłowym
- 117 Dziennik
 - 119 Styczeń 1846
 - 156 Luty 1846
 - 188 Marzec 1846
 - 227 Kwiecień 1846
 - 263 Maj 1846
 - 296 Czerwiec 1846
 - 331 Lipiec 1846
 - 364 Sierpień 1846
 - 393 Wrzesień 1846
 - 406 Październik 1846
 - 422 Listopad 1846
 - 434 Grudzień 1846

Słowo od wydawców serii „Bibliotheca Tessinensis”

„Dziennik” Andrzeja Cinciasty (1825-1898) stanowi drugą z cyklu trzech edycji, jakie Książnica Cieszyńska zamierza ogłosić w serii „Bibliotheca Tessinensis” w ramach projektu finansowanego ze środków „Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki” Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w Warszawie. Cykl zapoczątkowany został w 2014 r. edycją źródeł dotyczących biografii oraz dorobku ks. Leopolda Jana Szersznika¹, a zakończy go w 2016 r. publikacja protokołów z posiedzeń plenarnych Rady Narodowej Księstwa Cieszyńskiego. Poszczególne tomy, odnoszące się do kluczowych faz rozwojowych w dziejach Śląska Cieszyńskiego od końca XVIII do początku XX w., ilustrować mają zjawiska związane - kolejno - ze schyłkiem okresu nowożytnego i narodzinami nowoczesności, zainicjowaniem procesów narodziwczyczych oraz przełomem politycznym w latach 1918-1920, który określił losy tego regionu aż po czasy współczesne.

Pochodzącemu z lat 1846-1853 „Dziennikowi” Andrzeja Cinciasty przypadło w tej koncepcji zadanie zobrazowania genezy podziałów narodowych i przekształceń społecznych, jakie od połowy XIX w. były udziałem cieszyńskich Ślązaków. Jakkolwiek bowiem diariusz rejestruje w głównej mierze codzienność autora i pozbawiony jest obszerniejszych, pogłębionych i świadomie wyartykułowanych refleksji dotyczących jego tożsamości, zapatrywań na kwestie narodowe czy społeczne, mając charakter dziennika intymnego, mimowolnie obrazuje zarówno proces formowania się osobowości autora, jak i genezę systemu przekonań i poglądów, właściwych nie tylko jemu samemu, ale także pozostałym członkom kręgów towarzyskich i społecznych, z którymi był podówczas związany. Tym samym „Dziennik” traktowany być może jako swoisty zapis doświadczenia pokoleniowego „cieszyńskich budzicieli”, a zarazem unikalne

¹ *Malo invidiam quam misericordiam. Wybór pism i dokumentów dotyczących Leopolda Jana Szersznika*, wyd. J. Spyra i G. Chromik, Bibliotheca Tessinensis, 6, Series Polonica, 3, Cieszyn 2014.

narzędzie pozwalające współczesnemu czytelnikowi na mikroskopowy niemal ogląd procesu rodzenia się nowoczesnej świadomości narodowej, formowania się nowych grup społecznych, czy dokonujących się wówczas przełomów mentalnych, a więc zjawisk, które determinować miały dzieje Śląska Cieszyńskiego przez niemal całe następne stulecie. Oczywiście nie należy lekceważyć także czysto faktograficznej warstwy prowadzonych w „Dzienniku” notatek. Choć nie zawierają one bowiem informacji, które w radykalnym stopniu korygowałyby ogólną wiedzę na temat wydarzeń, jakie rozgrywały się w okresie, kiedy „Dziennik” był prowadzony, na poziomie szczegółowym, odnoszącym się zwłaszcza do życia codziennego, kwestii obyczajowych, relacji społecznych, towarzyskich, ale i personalnych, przynoszą one niezwykle cenne uzupełnienia. Dotyczy to także języka, który – ujawniając posiadane w zakresie kompetencje i właściwości samego Andrzeja Cinciały – stanowić może zarazem cenne źródło do badań filologicznych nad cieszyńską gwarą oraz jakością i specyfiką polszczyzny używanej w środowisku formującej się dopiero polskiej inteligencji na Śląsku Cieszyńskim.

Niniejszy tom, ze względu na pokaźną objętość źródła wydany w postaci dwóch woluminów, przygotowany został do druku przez Marzenę Bogus na podstawie transliteracji wykonanej przez Michaela Morysa-Twarowskiego uzupełnionej przez edytora i Janusza Spyry (redaktora publikacji). Stanowiąc siódmy już tom serii „Bibliotheca Tessinensis”, publikacja wypełnia zasady edycji ujęte w szczegółowej instrukcji wydawniczej serii i zachowuje właściwy dla niej układ typograficzny oraz szatę graficzną. Oddany w edycji tekst źródła tradycyjnie wyposażony został w aparat krytyczny, obejmujący przypisy tekstowe i rzeczowe, a także w obszernie wprowadzenie, zawierające gruntowną krytykę źródła oraz szczegółowe objaśnienie historycznego kontekstu ujętych w „Dzienniku” treści. Integralną częścią wprowadzenia jest opracowana przez Zbigniewa Grenia analiza języka, jakim posługiwał się autor „Dziennika”, po raz kolejny zaświadczająca o słuszności zasady, zgodnie z którą publikowane w serii „Bibliotheca Tessinensis” źródła o proveniencji cieszyńskiej, powstałe w warunkach pogranicza językowego, etnicznego i kulturowego, oddawane są poprzez transliterację. Wzorem rozwiązania zastosowanego już w poprzednim tomie serii „Bibliotheca Tessinensis”, także niniejsza edycja została zaopatrzona w dysk optyczny, zawierający cyfrowe reprodukcje tekstu źródłowego stanowiącego przedmiot edycji. Są one prezentowane w formacie PDF, w porządku odzwierciedlającym układ, w jakim źródło opublikowane zostało w postaci drukowanej i w zamierzeniu

wydawców ułatwić powinny weryfikowanie ewentualnych wątpliwości co do trafności odczytu wydawanego tekstu.

W 1931 r. ukazał się pamiętnik Andrzeja Cinciąły, przygotowany do druku przez jego wnuka Jana Stanisława Bystronia². Aż do tej pory publikacja ta stanowiła nie tylko kluczowe źródło wiedzy na temat jego biografii, ale - czytana przez szerokie kręgi odbiorców - w znacznej mierze ukształtowała powszechne wyobrażenia na temat początków ruchu narodowego na Śląsku Cieszyńskim. Ufać zatem należy, że również „Dziennik” Andrzeja Cinciąły, będący najstarszym tak obszernym cieszyńskim źródłem narracyjnym w języku polskim, trafi nie tylko na biurka specjalistów, ale spotka się również z żywym odbiorem ze strony szerokiej publiczności zainteresowanej problematyką regionalną. Po stronie przewag „Dziennika” nad „Pamiętnikiem” z całą pewnością zapisać bowiem należy autentyczność notatek, które na gorąco i bez autocenzuralnych ograniczeń utrwały kolejne przeżycia autora, a obecnie dociekliwemu czytelnikowi posłużyć mogą także jako narzędzie weryfikacji wygładzonego, bo zarysowywanego już pod koniec życia obrazu biografii Andrzeja Cinciąły, utrwalonego w jego wydany w 1931 r. „Pamiętniku”.

KRZYSZTOF SZELONG

Dyrektor Książnicy Cieszyńskiej

JÓZEF SZYMECZEK

Prezes Kongresu Polaków w RC

² *Pamiętnik Dra Andrzeja Cinciąły notariusza w Cieszynie (1825-1898)*, wyd. J. S. Bystroń, Katowice 1931.

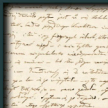
ANDRZEJ CINCIAŁA

DZIENNIK
1846-1853

CZĘŚĆ II

Ɱ

BIBLIOTHECA TESSINENSIS VII
SERIES POLONICA

DZIENNIK 1846-1853

Б

KSIĄŻNICA CIESZYŃSKA

KONGRES POLAKÓW W REPUBLICIE CZESKIEJ – OŚRODEK DOKUMENTACYJNY

B

BIBLIOTHECA TESSINENSIS

VII

SERIES POLONICA 4

ANDRZEJ CINCIAŁA

DZIENNIK 1846-1853

WYDAŁA MARZENA BOGUS

CZEŚĆ II

CIESZYN 2015

RADA NAUKOWA SERII BIBLIOTHECA TESSINENSIS
PROF. PHDr. MEČISLAV BORÁK, CSC., PROF. DR HAB. EDWARD DŁUGAJCZYK
DR HAB. WACŁAW GOJNICZEK, PHDr. KAREL MÜLLER
PROF. PHDr. ET DR. H. C. MILAN MÝŠKA, DRSc., DR HAB. KRZYSZTOF NOWAK
PROF. DR HAB. ZDZISŁAW PIETRZYK, DR HAB. JANUSZ SPYRA, PROF. AJD

WPROWADZENIE JĘZYKOWE
ZBIGNIEW GREŃ

REDAKCJA
JANUSZ SPYRA

INDEKSY
MARZENA BOGUS

PROJEKT GRAFICZNY
KAZIMIERZ GAJDZICA

KOREKTA
IRENA FRENCH

RECENZENCI
DAN GAWRECKI
ZDZISŁAW PIETRZYK

WYDAWCA
KSIĄŻNICA CIESZYŃSKA
ul. Mennicza 46, 43-400 Cieszyn
tel. +33 851 38 40, e-mail: ksiaznica@kc-cieszyn.pl
<http://www.kc-cieszyn.pl>

27. publikacja Książnicy Cieszyńskiej

DRUK
OFFSETDRUKIMEDIA SP. Z O. O.
ul. Frysztacka 48, 43-400 Cieszyn

OPRAWA
LESZEK SAMIŃSKI
Zakład Introligatorski ul. Mostowa 1, 43-400 Cieszyn

Wydrukowano na papierze bezkwasowym GardaPat 13
w nakładzie 500 egzemplarzy

Wydanie pierwsze
ISBN 978-83-940832-3-6 (całość)
ISBN 978-83-940832-2-9 (część II)

Spis treści

- 455 Dziennik
 - 457 Rok 1847
 - 577 Rok 1848
 - 643 Rok 1849
 - 671 Rok 1850
 - 715 Rok 1851
 - 763 Rok 1852
 - 808 Rok 1853
 - 835 Aneksy
- 871 Słowniczek wyrazów gwarowych i zapomnianych
- 875 Wykaz źródeł i literatura
- 886 Indeks osobowy
- 903 Indeks miejscowości
- 909 Zusammenfassung
- 919 Shrnutí

Słowniczek wyrazów gwarowych i zapomnianych*

agryz - agrest	daremnik - próżniak
alumneum - bursa dla młodzieży ewangelickiej	diasek, dzias, dziasek- diabeł
bandla - wstążka	diurnista - urzędnik niskiego stopnia, pobierający wynagrodzenie dzienne
bezechlebny - pozostający bez pracy	diurnum - wynagrodzenie miesięczne, liczone od dni pracy
błonia - rozległa łąka, pastwisko	dopalować - naprzykrzać się, dokuć
bodnąć - ugodzić, dźgnąć, ukłuć	dragota, drogota - drożyzna
borok, borak - biedak, nędzarz; także jako wyraz współczucia: biedactwo	dychcić - czekać, pilnować właściwego momentu
brak - rodzaj	dziedzina - wieś
browek - wieprzek przeznaczony do tuczenia	dzierżec - trzymać, posiadać; zdzierżyć - wytrzymać
bunda - płaszcz z kapturem, kurtka	dziwoki - dziki
ceduła, cedułka - kwit, formularz (na papierze)	eforzy - grono formalnych zwierzchników gimnazjum ewangelickiego
chodnik - droga	ekspens, expens - wydatek, nakład, koszt
chować - utrzymywać, żywić	fakla - pochodnia
chrost - zarośla	faleszny, faleszny - kłamliwy, fałszywy, obłudny
chyba - błąd, wada	ferwalter, ferwalterczyk - zarządca
chycić - chwycić, złapać się	fletrowert - flet
cknić się - tęsknić	
czenić - czynić	
czepań - pogardliwe określenie głowy	
czerstwy - świeży	
ćma - ciemno; po ćmi - po ciemku	
ćmawy - ciemny	

* Zestawienie obejmuje wyrazy gwarowe albo takie, które nie są obecnie stosowane, a które wystąpiły w tekście *Dziennika* Andrzeja Cinciały więcej niż dwa razy. Spis nie pretenduje do słownikowej poprawności definicji, a jego autor chce tylko ułatwić czytelnikowi odbiór edytowanego tekstu z połowy XIX wieku.

- gać – tama, próg, jaz na rzece
galan – kawaler ubiegający się o rękę
dziewczyny, zalotnik
galanka – dziewczyna, o którą ubiega
się kawaler
golić, golnąć – kraść, ukraść; także:
wypić, napić się
goń, gón – polowanie
grubelacki – gburowaty, prostacki,
grubiański
gunia – część męskiego stroju góral-
skiego, rodzaj płaszcza
- imać – chwytać się (czegoś),
trzymać
inakszy, inszy – inny
infanteria – piechota; infanterysta –
piechur
isto – pewnie, na pewno
- jednać – ustalać, umyślać; także:
czynić
- kalny – mętny, błotnisty, brudny
kamieniec, kamiynec – kamieniste,
żwirowate pole albo koryto rzeki
kancelista – pisarz kancelaryjny, niż-
szy urzędnik kancelarii
kandyż – dokąd, gdzież
kapsa – kieszeń
kazować – nakazać, polecać
kiełzać – ślizgać się
kierchow – cmentarz
kiszka – zsiadłe mleko; także: ka-
szanka (gw. jelito, krupniok)
klassy, klasy – oceny
kminić, okminić – kłamać, oszukiwać,
wprowadzać w błąd
komers – tradycyjne spotkanie stu-
denckie
komiśniak – ciemny chleb razowy,
przeznaczony dla wojska
konoć – wykonywać, czynić
- kontent – zadowolony, usatysfakcjo-
nowany
kosiarz, kośnik – żniwiarz
krepel, kreplik – pączek
krupy – grad
kulać – rzucać czymś okrągłym
(np. kulą), toczyć
kup – umowa, dokument kupna
kuraż – odwaga; kurażny – odważny,
tryskający zdrowiem i energią
kwarter, kwartier – kwatery
kwiść – kwitnąć
kwit, kwitówka – wódka
- larmo – wrzask, hałas
latoś – w tym roku
lauba – altana, podcienie
lubić – podobać się
luchnąć – wypić (duszkciem)
lutować – żałować
- łębski, łępski – mądry, sprytny,
zdolny
łyśkawica – błyskawica
- mandatariusz – urzędnik austriacki,
który zarządzał dobrami ziemskimi
mięsopusty – karnawał
molka, mulka – serwatka (żentyca)
możne – możliwe
- na poły – niecałkowicie, niezupełnie,
w połowie
nadiennik – osoba zatrudniona na
dzień, dniówkę
nagławy – szybki; także: zdolny
naśladować – następować; naśladu-
jący – następujący
nawalność – nawałnica, wzburzone
fale
nawszczywić – odwiedzić
niechać – zostawić, pozwolić (na coś)
nielza – nie można, nie trzeba

- obczerstwienie – jedzenie, wyżywienie
 obierać się – zajmować się
 obiesić – powiesić
 odbyć – załatwić
 odbywać – karmić zwierzęta domowe (w obejściu)
 odciągnąć – przesunąć się
 odewzdać – oddać
 odkazać – odmówić
 odwłaczać – odkładać, odwlekać
 ostuda – kłopot, nieporozumienie, wstyd
 oszklowie – obrzydliwie
 oszwabić – okpić, oszukać kogoś
 oszydzić – oszukać
 ożrać się – upić się
 ożralec – pijak
- papr – ulicznik
 pawłacz – zadaszona drewniana weranda przed wejściem do domu
 piznać – uderzyć
 pochyba – wahanie, wątpliwość
 pocienia (podcienia) – arkady
 podarzyć (podażyć) się – udać się, powieść
 podkurażony – podpity
 podzimki – jagody, poziomki
 poleśnik, poliźnik – placek, naleśnik
 połączyć – pożegnać się
 pomiarkować się – zorientować się
 poniechać – zaniechać, przestać coś robić
 porząd – ciągle, wciąż
 posse – farsa, komedyjka
 postarczyć – nadażyć
 potłaczać – uciskać, lekceważyć, deprecjonować
 poufały – zaufany
 pozor – uwaga; pozor dawać – pilnować, uważać, słuchać uważnie
 prawy – prawdziwy, sprawiedliwy
- procz – oprócz
 przednaszać – wykładać, głosić
 przedrzut – zarzut, wyrzut
 przemagać, przemóc – pokonać, zwyciężyć, zwalczyć
 przyleżytość – okazja
 przystojny – właściwy
 przytomność – teraźniejszość
- rachować – liczyć na kogoś
 rekurs – odwołanie się do wyższej instancji sądowej
 remuneracja – rekompensata pieniężna za dodatkową pracę
 respective – odnośnie, odpowiednio, mianowicie
 rosolis, rozolka – ziołowa nalewka alkoholowa na bazie płatków róży
 rozłączyć, rozłónczyć się – pożegnać się
 rukować – maszerować; także: iść do wojska
 rwaczka – bitwa
- sanica – sanna
 schopny – zdolny
 schować ogon – stracić rezon, odwagę
 sięga – sążen
 skoro – kiedy
 skotopaska – staropolska nazwa sielanki jako gatunku literackiego
 skusić, zkusić – doświadczyć, poddać próbie, zaznać
 służy – należy
 spadek, spadki – z powrotem
 spatrzeć – opatrzyć, wyposażyć, za dbać
 spółem – razem, wspólnie
 starać się – troszczyć się, smuć się
 starość, staranie – zmartwienie, kłopot
 strom, stróm – drzewo
 strawić – spożytkować

- studacye – studia
 stwierdność – stwardnieć
 stykało, stykło – wystarczyło
 styskać – narzekać, lamentować
 swaczyna – poczęstunek, podwieczorek lub drugie śniadanie
 szajnowy – papierowy (od szajn – kwit)
 sznupać, sznupnyć – zażyć (tabaki)
 sztelować, stelować, obstalować – zamawiać
 szulmajster (Schulmeister) – nauczyciel
 szykowny – grzeczny, przyzwoity, zgrabny
 szysztot – strzelnica
 śmiewać się – ściemniać się
 śmiewek – zmierzch
- truc – przekór; trucować, truc zrobić – robić na przekór, na złość
 tuszyć – przeczuwać, domyślać się, spodziewać się
- ubocz – stromy stok góry
 ubnąć (ubznąć) – uciec, umknąć, zmęczyć się
 udać – zaskarżyć, oskarżyć
 udrzyć, udzierzyć – utrzymać, zachować
 umienić sobie – postanowić sobie
- waganc, waganc – wakacje
- wiec – rzecz, sprawa
 wiersze – kiełbaski
 wkiełznąć – wślizgnąć
 woli, wuli, gwoli – z powodu, albo: co do
 wól nie wól – chcąc nie chcąc
 wstawić się – wstąpić gdzieś po drodze
- wycyckać – wyssać, wykorzystać
 wyćwika – wychowanie w surowej dyscyplinie, ćwiczenia
 wygląd – widok, perspektywy, nadzieje
 wyrch – wierzch, góra
 wyrukować – wymaszerować
 wyrządzić – załatwić
 wyskumać – wybadać, sprawdzić
 wzacny, wzocny – cenny, szanowany, zacny
- za to – dlatego
 zależytości – sprawy, zależności
 zamieszać – zakłócić, zamącić
 zamieszkać – zaniedbać, przegapić
 zastawić – zatrzymać
 zasuć – zasypać
 zaszporować – zaoszczędzić
 zaś – znowu
 zaśmęcać – zasmucać, truć
 zatel – tymczasem
 zawarcie – w sposób zamknięty
 zawierać, zawiyać, zawrzyć – zamykać
 zawyskać – zakrzyknąć
 zbezdekać – zbesztać
 zbydzie – zostanie
 zbywać – oddawać; zbywać pańskie – odrabiać pańszczyznę
 zgołnąć – zabrać, ukraść
 zgoła – całkiem, zupełnie, niemal
 zistoczyć – urzeczywistnić
 znaszło – znalazło się
- żądać – prosić
 żeńska – kobieta
 żenta, żentyca – serwatka z resztkami sera powstała w trakcie ogrzewania mleka owczego

Wykaz źródeł i literatura*

1. Źródła archiwalne

Archiwum Państwowe w Katowicach, Oddział w Cieszynie (AP Cieszyn)

Akta miasta Cieszyna (AM Cieszyn)

Akta notarialne dr. A. Cinciały 1881-1898

Akta notarialne Jerzego Kukucza (w Skoczowie) 1851-1856

Haupt- und Unterrealschule Teschen

K. k. katholisches Gymnasium in Teschen

Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Warszawie

Zespół III-104 Jan Stanisław Bystroń

Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego (Archiwum UJ)

Biblioteka i Archiwum im. B. R. Tschammera w Cieszynie (BiAT Cieszyn)

Archiwum Parafii Ewangelicko-Augsburskiej w Cieszynie (APEAC)

Książnica Cieszyńska w Cieszynie (KCC)

Materiały Centrum Wiedzy o Regionie

Rękopisy pomuzealne

Zespół rękopisów

Muzeum Śląska Cieszyńskiego (MŚC)

Dział Historii i Techniki

Parafia ewangelicko-augsburska w Skoczowie

Metryki zgonów

Parafia ewangelicko-augsburska w Ustroniu

Metryki ślubów

Metryki zgonów

* Bibliografia nie obejmuje tytułów dzieł, wymienionych w przypisach jako lektury A. Cinciały.

Parafia rzymskokatolicka pw. św. Marii Magdaleny w Cieszynie

Metryki ślubów

Metryki zgonów

Parafia rzymskokatolicka w Kozakowicach

Metryki chrztów

Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu

Dział Rękopisów, Akc. 24/79 (Materiały Rafała Olszaka)

Zemský archiv v Opavě

Sbírka rukopisů

2. Źródła drukowane

ANTONIEWICZ, K. B.: *Pamiętka Jubileuszu w roku 1851*, Kraków 1851.

BROŻEK, L.: „Kartki z dziennika” *Andrzeja Cinciały*, „ZŚ”, 1958, z. 3, s. 76-84.

Corpus studiosorum Universitatis Jagellonicae 1850/51-1917/18, [cz. 1-7]: A-D – S-Ś, red. J. Michalewicz, K. Stopka, Kraków 1999-2014, (Z prac Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, Seria C).

HECHEL, F.: *Kraków i ziemia krakowska w okresie Wiosny Ludów. Pamiętniki*, ed. H. Barycz, Wrocław 1950.

HOMOLA, I., WADOWSKI, A.: *Dziennik Andrzeja Cinciały*, „Studia i Materiały z Dziejów Śląska”, 12, Katowice 1973, s. 345-389.

HORACY: *Q. Horatii Flacci Carmina = Pieśni*, przeł. S. Gołębiowski, Warszawa 1972.

KALCHBERG, J.: *Mein politisches Glaubensbekenntnis*, Leipzig 1881.

KOLBERG, O.: *Dzieła wszystkie*, t. 73/I: *Krakowskie* (Suplement do tomów 5-8), Poznań 2005.

Korespondencja Pawła Stalmacha, oprac. I. Homola, L. Brożek, Wrocław etc. 1969.

Księga kasowa konwentu bonifratrów w Cieszynie z lat 1833-1844, oprac. M. Kuśka, J. Marecki, Cieszyn 2012.

KUROPATNICKI, E. A.: *Geografia albo dokładne opisanie Galicji i Lodomeryi*, Lwów 1858.

MALCZEWSKI, A.: *Marya. Powieść ukraińska*, Londyn 1836.

- Pamiętniki krakowskiej rodziny Louisów (1831-1869)*, ed. J. Zathey, Kraków 1962.
- Pamiętniki Pawła Stalmacha*, (in:) Grim, E.: Paweł Stalmach. Jego życie i działalność w świetle prawdy, Cieszyn 1910, s. 129-310.
- Pieśni ludowe z polskiego Śląska*, z rękopisów zebranych przez Emila Szramka oraz zbiorów dawniejszych A. Cinciały i J. Rogera wydał i komentarzem zapatrzył J. S. Bystron, z. 1: Pieśni balladowe, Kraków 1927.
- Pol, W.: *Pamiętniki*, oprac. K. Lewicki, Kraków 1960.
- Programma nauk wykładanych w Instytucie Technicznym Krakowskim w roku 1848/49*, Kraków 1849.
- Programma popisów publicznych uczniów Liceum krakowskiego S. Anny z roku szkolnego 1834/35*, Kraków [1834]; toż 1844/45, Kraków [1834].
- Provinzial-Handbuch der Königreich Galizien und Lodomerien für Jahr 1848*, [Lemberg 1848]; toż 1851.
- Provinzial-Handbuch für Mähren und Schlesien für das Jahr 1848*, Brünn [1848].
- Provinzial-Handbuch für Mähren und Schlesien für das Jahr 1856*, Brünn [1856].
- Revolucja polska 1846 roku. Wybór źródeł*, oprac. S. Kieniewicz, Wrocław 1950.
- Rok 1846 w Galicji. Materiały źródłowe*, zebrali i oprac. J. Sieradzki i C. Wycech, Warszawa 1958.
- Rzeź galicyjska 1846 r. czyli szczegółowy opis dokonanych morderstw, rozbojów i łupieztw, wraz z ważniejszymi wypadkami jakie tym okropnym scenom towarzyszyły w związku z intrygami biurokracyi*, wyd. A. Tessarczyk, Kraków 1848.
- Schematismus des Markgrafthums Mähren und Herzogthums Schlesien für das Jahr 1842*, Brünn [1842].
- Schematismus des Markgrafthums Mähren und Herzogthums Schlesien für das Jahr 1843*, Brünn [1843].
- Słownik pseudonimów i kryptonimów pisarzy polskich oraz Polski dotyczących*, oprac. A. Bar et al., Kraków 1936.
- STARZEWSKI, J.: *Ze wspomnień o Michale Starzewskim*, Kraków 1932.
- WACHHOLZ, S.: *Akta prawne Rewolucji Krakowskiej z roku 1846*, „Czasopismo Prawno-Historyczne”, 8: 1956, z. 1, s. 311-347.
- Wspomnienia Ambrożego Grabowskiego*, wydał S. Estreicher, t. 2, Kraków 1909.
- Zbior Pieśni Sławiąskich*, wydany przez Towarzystwo Czytelni Polskiej w Cieszynie, Cieszyn 1849.

Druki autorstwa ANDRZEJA CINCIĄŁY

Nowości niesłychane dla ślązkich chłopów. Rozmowa między Pawłem i Janem o najnowszych wypadkach, które się w miesiącu marcu 1848 r. zdarzyły, napisał A. Cieńciała, Cieszyn 1848.

Pamiętnik Dra Andrzeja Cinciąły notariusza w Cieszynie (1825-1898), wydał i wstępem zaopatrzył J. S. Bystroń, Katowice 1931, (Wydawnictwa Muzeum Śląskiego w Katowicach, dział II, nr 3).

Przysłowia, przypowieści i ciekawsze zwroty językowe ludu polskiego na Śląsku, w księstwie Cieszyńskim, zebrał A. Cinciąła, Cieszyn 1885.

Słownik dyalektyczny czyli Zbiór wyrazów staropolskich i innych w potocznej mowie używanych na Śląsku w Księstwie Cieszyńskim. Z dodatkiem przysłówów i frazeologii, oprac. J. Krop, Wisła 1998.

Z Pamiętnika dra Andrzeja Cinciąły, wydał J. Bystroń, Cieszyn 1900.

3. Słowniki biograficzne

Allgemeine Deutsche Biographie, Bd. 1-56, Leipzig 1875-1912.

Biografický slovník českých zemí, red. P. Vošahlíková, seš. 1-16, Praha 2004-2013.

Biografický slovník Slezska a severní Moravy, seš. 1-24, red. M. Myška, Ostrava - Opava 1993-2009.

GOLEC, J., BOJDA, S., *Słownik biograficzny Ziemi Cieszyńskiej*, t. 1-4, Cieszyn, 1993-2014.

IWANEK, W.: *Słownik artystów na Śląsku Cieszyńskim*, Bytom 1967.

Neue Deutsche Biographie, Bd. 1-22, Berlin 1953-2005.

Polski słownik biograficzny, t. 1-48, Kraków 1935-2013.

Słownik artystów polskich i obcych w Polsce działających. Malarze - rzeźbiarze - graficy, t. 1-9, Warszawa 1971-2013.

WURZBACH, K., *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*, Bd. 1-60, Wien 1856-1891.

4. Opracowania

M. Arcta słownik staropolski, oprac. A. Krasnowolski, W. Niedźwiecki, Warszawa 1920.

BACZKOWSKI, K.: *W służbie dworu habsburskiego. Antoni Walewski (1805-1876)*, Kraków 2005, (Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego, nr 789, Historia, nr 132), s. 99-108.

- BARYCZ, H.: *Wincenty Pol jako profesor geografii na Uniwersytecie Jagiellońskim*, Kraków 1949.
- BAYER, J.: *Denkwürdigkeiten der Stadt Freistadt im Herzogthum Schlesien, in historischer und topographischer Beziehung*, Wien 1879.
- BAKOWSKI, K.: *Dzieje Krakowa*, Kraków 1911.
- BIENIARZÓWNA, J.: *Od Wiosny Ludów do powstania styczniowego*, (in:) *Dzieje Krakowa*, t. 3: Kraków w latach 1796-1918, red J. Bieniarz, J. M. Małeck, Kraków 1979, s. 177-224.
- BIERMANN, G.: *Geschichte des k. k. evangelisches Gymnasiums*, (in:) *Fest-Programm des k. k. evangelisches Gymnasiums zur Erinnerung an die hundertfünfzigjährige Jubelfeier dieser Anstalt*, Teschen 1859, s. 3-51.
- BIRKENMAJER, K.: *Z historii odkryć mineralnych wód Szczawnicy i Krościenka*, „Przegląd Geologiczny”, 1963, nr 7, s. 311-313.
- BOGUS, M.: *Cenzura czy troska, czyli Spis książek poleconych i zakazanych Jana Śliwki z 1899 roku*, „SIŚb”, 111: 2013, nr 1, s. 39- 60.
- BOGUS, M.: *Kotulowie i ich działania oświatowe na Śląsku Cieszyńskim w XIX i XX w.*, Ostrawa 2006.
- BRUŹDZIŃSKI, A.: *Kanonicy regularni od pokuty na ziemiach polskich*, Kraków 2003.
- BUŁAWA, E.: *Cieszyńskie kontakty Adama Gorczyńskiego*, „ZŚ”, 1987, z. 1/2, s. 63-69.
- BUŁAWA, E.: *Cieszyńskie uwikłania ideologii słowiańskiej przed rokiem 1848*, „PC”, 7: 1993, s. 125-139.
- BUŁAWA, E.: *Ludwik Klucki (1801-1877) na tle rozwijających się ruchów politycznych i narodowych na Śląsku Cieszyńskim*, „PC”, 15: 2000, s. 38-49.
- BUŁAWA, E.: *Pierwsi szermierze ruchu narodowego na Śląsku Cieszyńskim*, Cieszyn 1997.
- BUŁAWA, E.: *Preszburski ośrodek ruchu słowackiego a początki polskiego ruchu narodowego na Śląsku Cieszyńskim*, (in:) *Z polsko-czechosłowackiego sąsiedztwa. Studia i szkice*, pod red. E Kocpia, Katowice 1985, s. 9-45.
- BUŁAWA, E.: *Z dziejów gimnazjów cieszyńskich w XIX wieku*, (in:) *Liceum im. A. Osuchowskiego w Cieszynie 1895-1995*, red. I. Panic, Cieszyn 1995, s. 21-53.
- CHLEBOWCZYK, J.: *Wybory do organów przedstawicielskich na Śląsku Cieszyńskim w 1848 r. i w okresie kurialnego systemu głosowania. Przyczynek do badań nad kształtowaniem się świadomości i aktywności społecznej w okresie kapitalizmu*, Katowice 1964, (Biuletyn, Śląski Instytut Naukowy, 47).

- CHMIEL, A.: *Domy krakowskie. Ulica Sławkowska*, cz. 1, Kraków 1931 (Biblioteka Krakowska, nr 75).
- CLAUDON, F.: *Encyklopedia romantyzmu. Malarstwo, rzeźba, architektura, literatura, muzyka*, Warszawa 1997.
- Czyż, R.: *Od patentu do patentu. Polska, ewangelicka literatura religijna na Śląsku Cieszyńskim w latach 1781-1881*, (in:) Trzysta lat tolerancji. W trzystulecie założenia kościoła Jezusowego w Cieszynie, red. R. Czyż, W. Gojniczek, D. Spratek, Cieszyn 2010, s. 431-479.
- DEMBINIOK, M.: *O Goralech, Valaších, Laších a Jaccích na Těščínském Slezsku = O Góralach, Wałachach, Lachach i Jackach na Śląsku Cieszyńskim*, Bystřice - Cieszyn 2010.
- DRKAL, S.: *Selské renitence na Bilovecku v letech 1846-1848*, „SlSb”, 54: 1956, s. 456-467.
- DUCH, W.: *Czy jesteśmy automatami?*, (in:) Na ścieżkach neurodydaktyki, red. P. Francuz, Lublin 2010, s. 219-264.
- Dzieje folklorystyki polskiej*, t. 1: 1800-1863. Epoka przedkolbergowska, pod red. H. Kapeluś i J. Krzyżanowskiego, Wrocław - Warszawa - Kraków 1970.
- Dzieje Krakowa*, t. 3: Kraków w latach 1796-1918, red J. Bieniarz, J. M. Małecki, Kraków 1979.
- ESTREICHERÓWNA, M.: *Życie towarzyskie i obyczajowe Krakowa w latach 1848-1863*, wyd. 2, Kraków 1968.
- FAZAN, M.: *Polskie życie kulturalne na Śląsku Cieszyńskim w latach 1842/48-1920*, Wrocław - Warszawa 1982.
- FIERLA, G.: *Strój Lachów Śląskich*, Wrocław 1969.
- GABRYŚ, A.: *Salony krakowskie*, Kraków 2007.
- GAWRECKI, D.: *Opavské Slezsko a požadavek spojeni českých zemí v roce 1848*, „Časopis Slezského muzea”, serie B, 25: 1976, s. 29-32.
- GŁOWIŃSKI, M.: *Powieść a dziennik intymny*, (in:) Gry powieściowe, Warszawa 1973.
- GORZKOWSKI, M.: *O artystycznych czynnościach Jana Matejki poczynszy od lat jego najmłodszych to jest od r. 1850 do końca roku 1881*, Kraków 1882.
- GOT, J.: *Teatr austriacki w Krakowie 1853-1863*, Kraków - Wrocław 1984, (Dzieje teatru w Krakowie, t. 3, cz. 2).
- GREŃ, Z.: *Dzieje polityczne Śląska Cieszyńskiego w świetle leksyki regionalnej*, (in:) Dzieje Słowian w świetle leksyki. Pamięci Profesora Franciszka Sławskiego, pod red. J. Ruska, W. Borysia, L. Bednarczuka, Kraków 2002, s. 249-258.

- GREŃ, Z.: *Miejsce języka czeskiego w historii Śląska Cieszyńskiego*, (in:) *Studia z Filologii Słowiańskiej* ofiarowane profesor Teresie Zofii Orłoś, Kraków 2000, s. 95-103.
- GREŃ, Z.: *Śląsk Cieszyński. Dziedzictwo językowe*, Warszawa 2000.
- GREŃ, Z.: *Wielojęzyczność w Księstwie Cieszyńskim*, (in:) *Wielojęzyczność. Kontakty językowe w rozwoju kultur słowiańskich*, pod red. S. Dubisza i I. Stapor, Pułtusk 2008, s. 241-265.
- GREŃ, Z.: *Zakres wpływów niemieckich w leksyce gwar Śląska Cieszyńskiego*, (in:) *Slavica leguntur. Aktualne problemy badawcze slawistyki*, red. J. Królak, J. Molas, Warszawa 2006, s. 57-70.
- GROBELNÝ, A.: *Češi a Poláci ve Slezsku v letech 1848-1867*, Ostrava 1958.
- GROBELNÝ, A.: *Hladová léta ve Slezsku 1846-1856*. „SlSb”, 56: 1958, s. 51-78, 193-214.
- GRZYBOWSKI, P.: *Opowieści spirytystyczne. Mała historia spirytyzmu*, Katowice 1999.
- Historia sztuki polskiej*, red. T. Dobrowolski, Kraków 1965.
- HOMOLA, I.: *Krakowskie cukiernie i kawiarnie w XIX wieku*, Lublin 1996, („Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”, Sectio F, vol. 51), s. 43-61.
- HOMOLA-SKAŃSKA, I.: *Dole i niedole śląskiego studenta w Krakowie*, „SlSb”, 106: 2008, s. 81-99.
- HOMOLA-SKAŃSKA, I.: *Galicyjskie kontakty Pawła Stalmacha*, „PC”, 3: 1991, s. 23-30.
- HOMOLA-SKAŃSKA, I.: *„Tygodnik Cieszyński” i „Gwiazdka Cieszyńska” pod redakcją Pawła Stalmacha 1848-1887*, Katowice – Kraków 1968.
- HOMOLA-SKAŃSKA, I.: *Z dziejów Krakowa, Galicji i Śląska Cieszyńskiego. Wybór pism historycznych*, oprac. G. Nieć, Kraków – Warszawa 2007.
- HUSSAK, C.: *Chronik des Teschner Männer-Gesangvereines in Teschen*, Teschen 1891.
- IHNATOWICZ, I.: *Projekt instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych XIX i początków XX wieku*, „Studia Źródłoznawcze”, 7: 1962, s. 99-124.
- IHNATOWICZ, I., BIERNAT, A.: *Vademecum do badań nad historią XIX-XX wieku*, Warszawa 2003.
- INDRA, B.: *Dr Jan Kozánek, Pavel Stalmach a Ondřej Cinciála jako překladatelé roku 1849*, „SlSb”, 51: 1953, s. 423-425.
- IWANEK, W.: *Gospody i zajazdy*, „Kalendarz Cieszyński”, 1987, s. 58-60.

- JACKOWSKI, A., SOŁJAN, I., *Wincenty Pol jako geograf*, (in:) *Wincenty Pol (1807-1872) w służbie nauki i narodu*, pod red. K. Grodzińskiej i A. Kotarby, Kraków 2010, (Monografie Komisji Historii Nauki PAU, 20), s. 25-47.
- JAKUBEK, M.: *Krakowski „Czas”- środowisko dziennikarskie w latach 1848-1918*, (in:) *Zeszyty Naukowe UJ*, 1179, *Prace Historyczne*, 132, Kraków 2005, s. 147-166.
- JENNY, R. VON: *Handbuch für Reisende in dem oesterreichischen Kaiserstaate*, T. 2: *Reiserouten durch Böhmen, Mähren, Galizien und Ungarn nebst Siebenbürgen*, Wien 1829.
- KAMIŃSKI, A.: *Polskie związki młodzieżowe 1831-1848*, Warszawa 1968.
- KAROLCZAK, K.: *Dzieduszyccy. Dzieje rodu. Linia poturzycko-zarzecka*, Kraków 2000.
- KIENIEWICZ, S.: *Ruch chłopski w Galicji w 1846 roku*, Wrocław 1951.
- KINCEL, R.: *Od Mastnego do Brackiego. Z dziejów piwowarstwa cieszyńskiego*, Cieszyn 2000.
- KOMOROWSKI, W.: *Pierwszy krakowski dworzec kolejowy*, „*Rocznik Krakowski*”, 60: 1994, s. 75-94.
- KRAS, J.: *Życie umysłowe w Krakowie w latach 1848-1870*, Kraków 1977, (Cracoviana, seria II: Ludzie i wydarzenia).
- KUBOK, B., GREŃ, Z.: *Słownik A. Cinciały w cieszyńskiej dialektologii historycznej*, (in:) *Słowiańskie słowniki gwarowe*, pod red. H. Popowskiej-Taborskiej, Warszawa 2000, s. 81-88.
- KUKUTSCH, O.: *Ost-Schlesien. Geschichte eines Grenzlandes im Spiegel der Geschichte einer bodenständigen Familie*, Bonn 1950.
- KWAŚNIEWICZ, W.: *1000 słów o dawnej broni palnej*, Warszawa 1987.
- Leksykon wiedzy wojskowej*, red. M. Laprus, Warszawa 1979.
- LONDZIN, J.: *Przyczynek do historii początków ruchu narodowego na Śląsku Cieszyńskim*, Cieszyn 1926.
- ŁOPATYŃSKA L.: *Dziennik osobisty, jego odmiany i przemiany*, (in:) „*Prace Polonistyczne*”, seria 7, Łódź 1950, s. 253-280.
- MAKOWSKI, M.: *Szlacheckie siedziby na Śląsku Cieszyńskim*, Cieszyn 2005.
- MAKOWSKI, M., SPYRA, J.: *Cieszyn - mały Wiedeń*, Cieszyn 2003.
- MAKSYMOWICZ, A.: *Bieżanów - społeczność lokalna. Przeszłość i teraźniejszość*, Kraków 1999.
- MALICKI, L.: *Strój Górali Śląskich*, Wrocław 1956.

- MENZEL, TH., HENTSCHEL, G.: *Wörterbuch der deutschen Lehnwörter im Teschener Dialekt des Polnischen*, Oldenburg 2003.
- MICHEJDA, F.: *Ewangelicki zbór nawiejski a.c. w pierwszym stuleciu swego istnienia*, Cieszyn 1891.
- MILERSKI, W.: *Zachodniocieszyński słownik gwarowy*, Czeski Cieszyn 2009.
- MORAJKO, K.: *Początki fundacji klasztoru Cystersów w Szczyrzycu*, Kraków 2008.
- MORYS-TWAROWSKI, M.: *Genealogia Kluckich z Cieszyna w XIX wieku* (niepublikowany maszynopis udostępniony przez autora).
- MORYS-TWAROWSKI, M.: *Wojna trzydziestoletnia w pamięci chłopów z Księstwa Cieszyńskiego*, (in:) *Unia Lubelska i co dalej? Materiały z II Ogólnopolskiej Studenckiej Konferencji Nowożytników Kraków 16-18 XI 2009 r.*, Kraków 2010, (Nowożytnicze Zeszyty Historyczne, 2), s. 159-164.
- MRÓZ, S.: *50 lat pracy dla książki*, Tarnów 1933.
- MÜLLER, M. G., SCHÖNEMANN, B., WAWRYKOWA, M.: *„Debata Polska” w Kościele św. Pawła we Frankfurcie (1848)*, Warszawa 1998.
- NEHÝBL, J.: *Udział Jana Winklera w odrodzeniu narodowym na Śląsku Cieszyńskim*, „ZŚ”, 1968, s. 144-147.
- NOWACK, A.: *Historia parafii wiejskich Archiprezbiteratu Żory na Górnym Śląsku*, Opole 2011.
- ORSZULIK, B.: *Pierwsze polskie przedstawienie amatorskie w Cieszynie*, „ZŚ”, 1974, z. 2, s. 311-317.
- ORSZULIK, B.: *Polskie życie teatralne na Śląsku Cieszyńskim i pograniczu morawskim w latach 1852-1918*, cz. 1-2, Wrocław 1980.
- OSTASZEWSKI-BARAŃSKI, K.: *Statystyka szkół ludowych król. stoł. miasta Lwowa*, Lwów 1895.
- PALARCZYKOWA, A.: *Artur Potocki i jego pałac „Pod Baranami”*, Kraków 1995.
- Pamiętniki, dzienniki i relacje jako źródła do badań historycznych (XVIII-XX wiek)*, red. K. Karolczak, Kraków 2011.
- PASEK, E.: *Z dziejów cieszyńskiego księgarstwa i drukarstwa w XIX i XX w. (do 1939 r.)*, „Rocznik Cieszyński”, 4/5: 1983, s. 103-119.
- PATZELT, H.: *Der Gustav-Adolf-Verein im Teschener Schlesien*, (in:) *Die konfessionellen Verhältnisse im Teschener Schlesien vom Mittelalter bis zur Gegenwart = Stosunki wyznaniowe na Śląsku Cieszyńskim od średniowiecza do współczesności*, red. P. Chmiel, J. Drabina, Ratingen 2000, s. 141-153.
- PETER, A.: *Geschichte der Stadt Teschen*, Teschen 1888.

- PETŘÍK, K.: *Dějiny literárních spolků slovánských v Těšíně až do založení „Vzájemnosti”*, (in:) Výroční zpráva státního ref. reálného gymnasia v Čes. Těšíně za školní rok 1928/29, Český Těšín 1929, s. 9-11.
- PLUSKAL, F. S. : *Ueber die Mannakörner welche heuer an mehren Oerten gesammelt worden sind*, „Moravia”, 1847, nr 83 z 13 lipca 1847, s. 329-330.
- POLAK, J.: *Biała od zarania do zakończenia I wojny światowej (1918)*, (in:) Bielsko-Biała. Monografia miasta, red. I. Panic, t. 2, Bielsko-Biała 2010.
- Polska w Paryżu*, Paryż 1889.
- PULIKOWSKI, J.: *Sześć polskich pieśni ludowych z r. 1819*, „ZS”, 1931, s. 130-136.
- PURCHLA, J.: *Krakau unter österreichischer Herrschaft 1846-1918. Faktoren seiner Entwicklung*, Wien 1993.
- RADWAŃSKA-PARYSKA, Z., PARYSKI, W. H.: *Wielka encyklopedia tatrzańska*, Warszawa 1999.
- RODAN, K.: *Dějiny zemědělství v Rakouském Slezku v letech 1848-1914. (Základní vývojové tendence)*, Ostrava 2008.
- ROZARYNOWA, Z.: *Kłopoty polskiego dziecka*, „Wiadomości”, 7: 1952, nr 34 z 24 sierpnia 1952, s. 2.
- SIATKOWSKI, J.: *Słowiańskie nazwy części ciała w historii i dialektach*, Warszawa 2012.
- SKARŻYŃSKI, M.: *W kręgu gramatyk polskich XIX i XX wieku*, Kraków 2001.
- Słownik gwarowy Śląska Cieszyńskiego*, red. J. Wronicz, Wisła – Ustroń 1995; wyd. 2, Ustroń 2010.
- SOKÓŁ, Z.: *„Dziennik Mód Paryskich” (1840-1848). Lwowski magazyn kulturalny*, (in:) Kraków – Lwów. Książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku, t. 6, cz. 2, red. J. Jarowiecki, Kraków 2003, s. 60-78.
- SONDEL, J.: *Słownik historii i tradycji Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Kraków 2012.
- SONDEL, J.: *Z dziejów Katedry Prawa Rzymskiego Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Kraków 2013, („Prace Komisji Historii Nauki PAU”, t. 12), s. 81-116.
- SPYRA, J.: *Dzieje Cieszyna od 1653 do 1848 roku*, (in:) Dzieje Cieszyna od pradziejów do czasów współczesnych, red. I. Panic, t. 2: Cieszyn w czasach nowożytnych 1528-1848, Cieszyn 2010, s. 135-355.
- SPYRA, J.: *Główne kierunki rozwoju szkolnictwa na Śląsku Cieszyńskim w XIX w. i na początku XX w. w świetle ustawodawstwa i statystyk*, (in:) Książka – biblioteka – szkoła w kulturze Śląska Cieszyńskiego, red. J. Spyra, Cieszyn 2001, s. 167-216.

- SPYRA, J.: *Historiografia a tożsamość regionalna w czasach nowożytnych na przykładzie Śląska Cieszyńskiego w okresie od XVI do początku XX wieku*, Częstochowa 2015.
- SPYRA, J.: „Nowa Strzelnica“ w Czeskim Cieszynie. Zarys dziejów obiektu (1882-2002) na tle historii Cieszyńskiego Towarzystwa Strzeleckiego, Cieszyn 2002 (niepublikowany maszynopis).
- SPYRA, J.: *Wisła. Dzieje beskidzkiej wsi do 1918 roku*, Wisła 2007, (Monografia Wisły, red. M. Kiereś, t. 2).
- STOIŃSKI, S. M.: *Rytmy polskie w śląskich pieśniach i tańcach ludowych*, „ZŚ”, 1945, s. 51-54.
- SZLAUR-BUJOK, M.: *Wiślanie w szeregach nauczycielstwa szkół ludowych do 1918 roku*, „Rocznik Wiślański”, 3: 2011, s. 14-27.
- SZULAKIEWICZ, W.: *Ego-dokumenty i ich znaczenie w badaniach naukowych*, „Przegląd Badań Edukacyjnych”, 16: 2013, s. 65-84.
- ŚLIWA, M.: *Manifest Rządu narodowego Rzeczypospolitej Polskiej w rozwoju polskiej myśli demokratycznej*, (in:) Rok 1846 w Galicji. Ludzie, wydarzenia, tradycje. Zbiór studiów, pod red. M. Śliwy, Kraków 1997, s. 101-107.
- TUREK, K.: *Andrzej Cinciała jako folklorysta cieszyński*, (in:) Z zagadnień folkloru muzycznego na Śląsku Cieszyńskim, Katowice 1977, s. 89-100.
- VOCHALA, J.: *Rok 1848 ve Slezsku a na severovýchodní Moravě*, Opava 1948.
- WASZUT, T., GOLEC, J.: *Odeszli w cień. Cisownicki słownik biograficzny*, Cieszyn 2005.
- WIC, W.: *Rok 1848 w Krakowie*, (in:) Rok 1848, Wiosna Ludów w Galicji. Zbiór studiów, red. W. Wic, Kraków 1999, s. 31-47.
- WOJTKOWIAK, Z.: *Nauki pomocnicze historii najnowszej. Źródłoznawstwo: źródła narracyjne*, cz. 1: Pamiętnik, tekst literacki, Poznań 2001.
- ŽÁČEK, V.: *K politické činnosti Adolfa Kolatschka v letech 1848-1862*, „SlSb”, 70: 1972, s. 265-280.
- ZÁŘICKÝ, A.: *Rothschildové a ti druzí aneb dějiny velkopodnikání v Rakouském Slezsku před první světovou válkou*, Ostrava 2005.
- ZÁŘICKÝ, A.: *Ve stínu těžních věží. Historie dobývání kamenného uhlí v petřvaldské dluží pánvi od počátku prospektorské činnosti do roku 1906*, Ostrava 2004.
- ZGÓRNIAK, M.: *Młodzież akademicka Uniwersytetu Jagiellońskiego wobec wydarzeń politycznych lat 1846-1866*, (in:) Studia z dziejów młodzieży akademickiej Uniwersytetu Jagiellońskiego od Oświecenia do połowy XX wieku, red. C. Bobińska, t. 1, Kraków 1964, s. 107-164.
- ŻYCHLIŃSKI, T.: *Złota księga szlachty polskiej*, t. 5, Poznań 1883.

Indeks osobowy*

A

Adalbert (Wojciech), biskup Pragi 199
 Adam Waclaw, książę cieszyński 39
 Adamiec (Adametz), Adam 333
 Adamiec, Ema, z domu Koczy 259, 333
 Adamiec, Paweł 16, 25, 178, 189, 199, 259,
 333, 503, 534, 537
 Ahrens, Heinrich 714
 Aksamit z Košova, Petr 795
 Albrecht Habsburg, arcyksiążę 244, 362
 Aleksander I, car Rosji 634
 Aleksander Wielki, król Macedonii 830,
 831
 Anczyc, Władysław Ludwik 73, 686, 804,
 814
 Andres, Agricola 81, 153, 857
 Antoszowski, z Krakowa 832
 Antoniewicz, Karol Bołoz 748, 771
 Apponyi, Gustaw hrabia 471
 Apponyi, Zofia, hrabina → Zobel von Gie-
 belstadt, Zofia de Mara
 Arago, Jacques Étienne Victor 767
 Arco, Friedrich Georg von 480
 Arco, Henrietta von, z domu Durant 480,
 554
 Arndt, Ernst Moritz 328
 Arz von Arzio-Wasegg, Anna → Skrbenski
 z Hrzisztie, Anna

August III, król Polski 545

B

Bach, Aleksander von 34, 811
Baczkowski, Krzysztof 728, 809
 Badeni, *rodzina* 812, 815
 Badrazowicz, z Cieszyna 565
 Balasek, Carl → Palasek, Carl
 Balasek, Jan → Palasek, Jan
 Baldwin-Ramułt, Konstanty → Ramułt,
 Konstanty
 Baliński, Michał 843
 Balko Pilavcini, Franciszek 791
Bar, Adam 193
 Baranowska, Anna, z domu Cinciała 211
 Baranowski, cieśla ze Skoczowa 211
 Baron, Anton 169
 Baron, Jan 589
 Bartelmus, *rodzina* 695
 Bartelmus, Johann 264, 327
 Bartelmus, Samuel Traugott 495
 Barth, Josef 442
 Bartosiński, Antoni 723, 727, 743
 Bartynowski, Piotr Łukasz 810, 818
 Baruch, Herrman 687, 697
Barycz, Henryk 72, 690
Basaj, Mieczysław 109

* Indeks obejmuje *Wprowadzenie* oraz tekst *Dziennika* Andrzeja Cinciały, którego nazwisko (i jego oboczności oraz pseudonimy) pominięto. W przypadku osób wymienionych wyłącznie z nazwiska, których nie udało się zidentyfikować, podaje się również określenie zawodu, stanu lub stosuje inne desygnaty przybliżające ich tożsamość. Pominięto osoby, które określone są wyłącznie imieniem (Agneszka, Emilia, Marysia, Władzio, Józef woźnica, Beata, siostra Teresy Infeld, Bernard służący), przez co nie można ich zidentyfikować. Indeksy nie obejmują postaci literackich występujących w *Anek-sach*. Kursywą oddano nazwiska cytowanych w przypisach autorów prac naukowych.

- Baszny, Zygmunt 311
 Baumgarten, Ferdynand 585
 Bayard, Jean-François Alfred 277, 293
 Bayer, Josef 137, 222, 223
Bayer, Julius 223
 Bazyli Wielki 547
Bąkowski, Klemens 686
 Becker, Bernard 705
 Becker, Karl Friedrich 416
Bednarczuk, Leszek 108
 Bełdowski, Franciszek Ksawery 601
 Bem, Józef Zachariasz 648
 Benda, Szymon 764
 Bendowa, Józefa, z domu Misel 764
 Benedek, Ludwig von 775
 Benesz, Paweł 445,
 Ber, nauczyciel muzyki 318
 Bernacik, Karol 610
 Bethlemfalva, *rodzina* 583
 Beyer, Wenzel 178
 Bielowski, August 771
Bieniarzówna, Janina 693
Biermann, Gottlieb 29, 515, 551
Biernat, Andrzej 88
 Bilowicki, *rodzina* 371, 380, 514
 Bilowicki, Maksymilian 294
Birkenmajer, Krzysztof 794
 Blondrian (Blondian), Johann 721
 Bludowski z Dolnych Błędowic, *rodzina*
 130, 493, 701
 Bobek, Paweł 189, 243, 391
Bobńska, Celina 612, 819
 Bobrowicz, Jan Nepomucen 190
 Bobrowska, Katarzyna Wanda, z domu
 Dąbska 184
 Bobrowski, Adolf 180, 184
 Bochenek, Franz 58, 141
Bogus, Marzena 11, 27, 28, 41, 91, 243,
 319, 408, 610, 666, 772
 Bogusławski, Stanisław Kostka 720
 Bogusz, *rodzina* 285
 Bojda, właściciel stancji 391, 417-419, 420,
 435
 Bolek, Waclaw 189, 219
 Bolesław Chrobry, król Polski 199
 Bońkowski, Hieronim 354
 Borek, Stanisław 745
 Boruta, Jerzy 243, 325, 512, 562, 569, 597,
 598, 605
Boryś, Wiesław 108
 Boz → Dickens, Karol
 Boznański, Wincenty 622
 Brachaczek, klient kancelarii 503
 Branicka, Zofia → Potocka, Zofia
 Branicki herbu Korczak, Aleksander 137
 Broda, z Cieszyna 462, 467, 503
 Brodowski, lekarz z Krakowa 721
 Brodziński, Kazimierz 185, 548, 845, 866
 Broel-Plater, Eleonora → Wodzicka, Eleo-
 nora
Bronikowski, Antoni 844
Brożek, Ludwik 16, 18, 20, 36, 38, 83, 89,
 835
Bruździński, Andrzej 735
 Bryk, Antoni 809
 Bubik, Franciszek 219
 Budaj, Ferdinand von 504
 Budaj, Josef von 54, 480, 501, 504, 505, 523,
 525, 526, 550, 557, 560, 569, 578, 589
 Bujak, Jan 29, 30, 51, 53, 169, 205, 239,
 359, 367, 388, 414, 530, 536, 578
 Bujak, Paweł 536, 695
 Bukowski, *rodzina* 815
Buława, Edward 13, 22, 26, 29, 65-67, 89,
 206, 211, 287, 405, 580, 591, 594, 599
 Bürger, Gottfried August 304
 Burzyński, Piotr 691
 Buzek, księgarz 311
 Byron, George Gordon 537, 723, 768
 Bystroń, Andrzej 16, 18
 Bystroń, Jan 12, 18
 Bystroń, Jan Stanisław 9, 11, 13, 18, 37,
 78, 79, 115
 Bystroń, Maria Magdalena, z domu Cin-
 ciała 18
 Bystrzonowski, *rodzina* 833
 Bystrzonowski, Ludwik 833
 Bzowski, *rodzina* 815
- C**
- Calderón de la Barca, Pedro 191
 Cegielski, Hipolit 66, 284, 295, 298, 305,
 327, 605
 Cervantes, Miguel de 211
 Chełchowski, Tomasz Andrzej 801, 802
Chlebowczyk, Józef 62, 590
Chmiel, Adam 612
 Chmiel, Gustaw 470, 472, 473, 474, 508

- Chmiel, Peter* 471
Chmielewska, Katarzyna 91
 Chromik, Grzegorz M. 91
Chwalba, Andrzej 47
 Chopin, Fryderyk 496
 Cichy, Andrzej 294, 386, 391
 Cichy, Zuzanna → Stalmach, Zuzanna
 Cienciąła, Andrzej (Jędrzej), *senior* 20, 22
 Cienciąła, Anna, z domu Rainda 20, 22, 52
 Cienciąła, Jan 22, 405
 Cienciąła, Jerzy 20, 22, 38, 52, 70
 Cienciąła, Marianna → Krop, Marianna,
 z domu Cienciąła
 Cieński, student 803
 Cieślar, z Błogocic 513, 559
 Cinciała, Anna → Baranowska, Anna
 Cinciała, Maria Magdalena → Bystroń,
 Maria Magdalena
Claudon, Francis 43
 Coghén (Kogen), Konrad 794, 795
 Cohn, zarządca 738
 Corvin, Otto von 537, 758
 Cuculinus, *rodzina* 381
 Cuculinus, Adalbert 381
 Cukrowicz, Aleksander 692
Cybulski, Napoleon 822
 Cypcer, Józef 585, 601
 Cypcer, Julius Eduard → Zipzer, Julius
 Eduard
 Cyrus Wielki, król Persji 411
 Czajkowski, Michał 213, 280, 281, 283,
 570, 656, 845, 849, 852, 854, 855, 867
 Czarnecki, R. S. 602
 Czartoryski, Adam Jerzy 200
 Czech, Józef 585, 586, 599, 601, 665, 826
 Czechówny, córki Czecha 826
Czczot, Jan 641
 Czeike (Czeike von Badenfeld), *ro-*
dzina 583
Czepielowa, Ewa 91
 Czernicki, Gustaw 599, 601, 602
 Czerwiakowski, Ignacy Rafał 586, 831
 Czyż, listonosz 436, 437
Czyż, Renata 40
- D**
- Dangelmaier, Matthias 26, 173, 200, 249,
 324, 332, 590
 Daniło I, książę Czarnogóry 817
 Davy, Humphrey 313
 Dąbrówka, księżna Polski 199
 Dąbska, Katarzyna Wanda → Bobrowska,
 Katarzyna Wanda
 Debonal, Simon 466
Dembiniok, Marian 704
 Demel, Amalie 146
 Demel, Anton Josef Kajetan 25, 35, 55,
 123, 138, 146, 151, 158, 163, 164, 165,
 169, 217, 222, 232, 233, 238, 239, 266,
 276, 301, 353, 371, 497, 870
 Demel von Elwehr, Johann Nepomuk 35,
 82, 123
 Demostenes 309
 Deszkiewicz-Kundzicz, Jan Nepomucen
 647, 651
 Dickens, Karol 324
 Diepenbrock, Melchior 41, 332
 Dietl, Józef 799, 809
 Dmuszewski, Ludwik Adam 814, 868, 868
 Dobrowolski, Tadeusz 761
 Dobrzański, z Krakowa 801, 834
 Donizetti, Gaetano 293
 Donski, hrabia 195
Drabina, Jan 471
 Dreischock, Alexander 59, 215
 Dringer, Salomon 777
Drkal, Stanislav 482
 Drost (Drózd), Jerzy 531
Dubisz, Stanisław 93
Duch, Włodzisław 506
 Dukowski, kolega 730
 Dumas, Aleksander 761
 Dunajewski, Julian 72, 735, 739, 740, 820
 Durant, Henrietta → Arco, Henrietta von
 Duschek, Bernard 317
 Dusil, Adalbert 317
 Dusil, Anton 317
 Dutkiewicz, gość E. Dzieduszyckiego 801
 Dyboski, Roman 647
 Dzieduszycki, *rodzina* 34, 74, 75, 747,
 752, 764, 774, 775, 798, 830
 Dzieduszycka, Emilia 74, 811
 Dzieduszycka, Eugenia 74
 Dzieduszycka, Helena 75, 834
 Dzieduszycka, Helena, z domu Paszkow-
 ska 74, 834
 Dzieduszycka, Wanda Irena, z domu Ko-
 rytowska 74, 811

- Dzieduszycki, Edmund 800, 806,
Dzieduszycki, Eugeniusz 34, 40, 73, 74,
732, 737, 749, 750, 757, 760, 771, 779,
800, 806, 811, 834
Dzieduszycki, Jan Kalasanty 74
Dzieduszycki, Mieczysław Antoni 34, 74,
732, 751, 752, 757, 759-761, 771, 775,
781, 798-800, 805, 811
Dzieduszycki, Walerian 74, 800
Dziekan, z Cieszyna 290
- E**
Ehrmann, Heinrich 216, 554
Ehrmann, Jakob 216, 554
Ekielski, Napoleon 600, 602
d'Elvert, Christian 583
d'Este, Ferdynand, arcyksiążę 177
Erben, Karel Jaromír 665
Ernst, Heinrich Wilhelm 59, 324
Esmarch, Karol Bernard 809
Estreicher, Stanisław 731
Estreicherówna, Maria 584, 587, 629, 662,
686, 715, 730, 731, 750, 767, 816, 823,
832, 833
Ettmayer von Adelsburg, Andrzej 750
Eugenia, cesarzowa Francuzów 817
- F**
Farnik, kolega 468
Farnik, Jan 706
Farnik, Karol 706
Fazan, Mirosław 77, 408
Fedrus, bajkopisarz → Phaedrus
Felger, urzędnik z Pogwizdowa (?) 416
Ferdynand I (V), cesarz 60, 173, 250, 489,
590, 634, 657
Ficowski, Jerzy 158
Fierich, Edward 754, 769, 797, 809,
Fierla, Gustaw 704
Filip V, król Macedonii 309
Filipek, spod Bielska 542, 543, 549, 554,
588, 589
Filipek, Emil Karol 552
Filipek, Hermina 47, 513, 532, 539, 540,
588
Filipek, Jan 471, 552
Filipek, Jerzy 47, 491, 498, 513, 532, 538,
538, 539, 561, 813, 868
Filipek, Karol 471, 552
Filipek, Ludwik 552
Filipek, Teodor 498, 561
Filipowa (Filipkowa), Franciszka → Sznei-
der, Franciszka
Fiszler (Fischer), Józef 610
Fogler → Vogler
Folwarczny, Bernard 65, 463, 471, 507,
509, 516, 524, 567, 572, 574, 578, 589,
Fontaine, Leonard 616
Förster, urzędnik kameralny 476, 477
Fox, Catthie 825
Fox, Jan, *junior* 32, 34, 37, 70, 72, 224, 355,
542, 610, 613, 620, 621, 624-626, 632,
633, 636, 637, 640, 646, 648, 651, 652,
657, 662, 664, 666, 667, 671-673, 676,
678, 679, 681-684, 686, 688, 700, 715,
718-721, 739, 742, 749, 770, 870
Fox, Jan, *senior* 224, 620, 720, 722, 737,
739, 741, 742, 806, 813
Fox, Margaret 825
Fox, Marianna 224, 620
Franciszek Józef I, cesarz 357, 634, 657,
682, 691, 750, 809, 817, 820
Fredro, Aleksander 602, 814, 823
Friedlein, Daniel Edward 15, 23, 63, 312,
546, 600
Friedlein, Józef 32
Fritsche, Christine Karoline → Thomke,
Christine Karoline
Frycz, z Białej 476
Fryderyk II, król Prus 704
Fryderyk August II, król Saksonii 663
- G**
Gabryś, Anna 812
Gabryś, Marcin 91
Gajeski, Stefan 602
Gajdzica, Kazimierz 91
Gartschick (Gartschik), Wilhelm 30, 372,
403, 567, 595
Gaszyński, Konstanty 642
Gawrecki, Dan 594
Gazda, *rodzina* 534, 536
Gazda, Karol (Karl Traugott Gottlieb) 68,
70, 535, 536, 537, 554, 570, 572, 573,
589, 604, 614, 727
Gazda, Karolina 536
Gazda, Paweł, *junior* 703
Gazda, Paweł, *senior* 530, 534-536, 703

- Gazda, Wilhelm 51, 311, 530, 531
 Geyer, Wenzel → Beyer, Wenzel
Gieszkowski, Stanisław 549, 585
 Gläser, Anton Alois von 55, 215, 216, 219, 315, 518
 Gloksin (Gloxin), Johann Friedrich 543, 549
 Goethe, Johann Wilhelm von 50, 499, 614
Gojniczek, Wacław 40, 91
Golec, Józef 311
Gołębiowski, Stefan 461
 Gołuchowski, Agenor Romuald 808, 811
 Gorączkiewicz, Wincenty 625
 Gorczyński, Adam (Jadam z Zatora) 27, 44, 66, 68, 73, 88, 274, 279, 283, 284, 287, 539, 548, 584-586, 589, 602, 651, 653, 656, 660, 684, 685, 741, 768, 771, 801, 862, 864
Gorecki, Antoni 615
 Görgey, Węgier 788
 Görgey von Görgö und Toporc, Artúr 788
 Gorzkowski, Marian 794
 Gorzkowski von Gorzkow, Karl 237, 250
Got, Jerzy 802
 Gotthard, Wilhelm Edward (Eduard) 51, 301
 Górniak, Edward Jerzy 316, 566
 Górniak, Jan 169, 222, 258, 359, 495, 510, 593,
 Górniak, Jerzy 518
 Gosławski, Maurycy 859
 Grabowski, Ambroży 546, 548, 584, 586
 Grelichowska, z Krakowa 719
 Grelichowska Franciszka → Szneidrowa, Franciszka
 Grelichowski, Stanisław 612, 685
 Grelinger, kolega M. Dzieduszyckiego 801, 803, 805, 806, 818
Greń, Zbigniew 21, 91-93, 108, 111, 114
Grim, Emanuel 44
Grobelný, Andělín 28, 62, 188
 Grotzger, Artur 75, 628, 801, 806
Gruchała, Janusz 12
 Grygieck (Grygierek) 372, 406
 Grzegorz z Nyssy 547
 Grzegorz, Jan 412
Grzybowski, Przemysław 825
 Gubitz, Friedrich Wilhelm 265
 Guinot, Eugène 767
 Günther, Ernest 193, 244, 866
 Guth, Jan 757, 824
 Gutwiński, z Krakowa 806
H
 Haase, Adolf Theodor 581
 Habsburgowie, *dynastia* 39, 136, 177, 648, 728
 Halama, z Cieszyna 458, 486
 Haller, *rodzina* 716, 741
 Hammer, Ignacy 713, 740, 759, 770, 797, 798
 Harasowski, Karl von 55, 497
 Harrisson → Warren, Samuel
 Hass, Emanuel 58, 443, 531, 591
 Hazal 581
Hechel, Fryderyk 72, 648, 690
 Hecht, Johann 223
 Heczko, Jerzy Bogusław 49, 51, 55, 198, 282, 347, 367, 380, 430, 445, 481, 485, 488, 491, 525, 526, 528, 529, 531, 532, 550, 574, 576
 Heczko, Paweł (Paul) 30, 306, 380, 444, 525, 529, 574, 597, 599, 741
 Heimb, Ludwik 40
 Heine, Alexander 52, 121-123, 134, 135, 137, 142, 145, 149, 152, 154, 157, 158, 162, 171, 185, 204, 206, 219, 225, 232, 234, 247, 256-267, 284, 321, 406, 429, 457, 476, 477
 Heine, Franz 121
 Heine, Johanna 121
 Heinrich, Albin 29, 589
 Hegel, Georg Wilhelm Friedrich 548
 Hekel, Peter → Hickel, Peter
 Helerschat, z Krakowa 681
 Helcel, Antoni Zygmunt 619, 692, 693, 722, 736, 740, 797, 809, 810
 Held, Friedrich Wilhelm Alexander 758
 Henckel von Donnersmarck, *rodzina* 707
 Hennig, z Krakowa 586
Hentschel, Gerd 111
 Herlinger, z Cieszyna 633
 Herlinger, Helena Bronisława → Krieg, Helena Bronisława
 Herman, towarzysz podróży 583
 Hernik, kolega 169, 359, 481, 549
 Heyl, z Cieszyna 614
 Hickel (Hekel), Peter 294

Hipokrates 604
 Hoff, Bogdan 545
 Hoff, Bogumił 545
 Hoff, Ludwig Johannes Christian 545,
 546, 548, 867, 868
 Hojdysz, Jan 51, 52, 141, 292, 320, 365,
 366, 512, 547
 Holińska (Halińska, Stalińska), Marianna
 813
 Holländer, Benjamin 480
 Holler, Karl 325, 359, 391
Homola (Homola-Skapska), Irena 11, 12,
 20, 32, 38, 60, 62, 71, 75, 83, 89, 124,
 146, 200, 222, 717, 824
 Hopp, Friedrich 324
 Hoppe, Ferdynand 810
 Horacy 461
 Horak, Anna → Stalmach, Anna
 Hube, Romuald 800
 Hübner, Carl Heinrich 30, 524, 525, 543,
 553, 556, 594, 599
 Humborg, Karol 738
 Humborg, Malwina → Klucka, Malwina
 Hurban, Jozef Miloslav 298, 610
Hussak, Carl 153, 234

I

Idzikowski, Leon 599, 600, 601, 602, 647
Ihnatowicz, Ireneusz 87, 88
Indra, Bohumír 13, 33, 69, 76, 665, 668
Infeld, rodzina 531, 533, 564, 573, 580,
 582, 593, 614, 683, 722, 813
 Infeld, Adolf 614
 Infeld, Anton junior 494
 Infeld, Anton von 493
 Infeld, Franz 494
 Infeld, Johann (Jan) 494
 Infeld, Josef 494, 652
 Infeld, Milka 614
 Infeld, Teresa von 37, 70, 494, 611-613,
 620, 629, 633, 641, 649, 657, 663, 664,
 671, 683, 689, 769
 Infeld, Thomas 652
Iwanek, Witold 58, 90

J

Jabłonowska, Hortensja 823
Jackowski, Antoni 791
 Jadam z Zatora → Gorczyński, Adam

Jakowicz, z Krakowa 657
Jakubek, Mariusz 648
 Jakubowski, Adam Kacper 585, 660
 Jakubowski, Józef 719
 Jakubowski, Maciej Józef 719, 736
 Jan Olbracht, król 723
 Jan III Sobieski, król Polski 305, 650
 Janata (Janota), Jan 51, 678, 679
 Janata, Piotr 678
 Jančo, Miloslav (Michał) 54, 65, 70, 504,
 517, 520, 525, 526, 529, 554, 573, 574,
 582, 588, 666
 Janicki, Florian 639, 640
 Janicki, Ignacy 639
Jankowski, Placyd 869
 Janota, Eugeniusz 771-773, 801
Jarowiecki, Jerzy 254
 Jasiński, Jan 868
 Jastrzębski, Henryk 697
 Jaszuski (Jasiński, Jaremski, Jarzemski),
 z Cieszyna 146
 Jaworski, Apolinary 791
 Jedek, Johann 58, 142, 434, 443,
 Jeleń, mieszkaniec Ligotki Kameralnej 539
 Jeleń, Jan 311
 Jeleń, Paweł 311
 Jełowicki, Aleksander 615
Jenny, Rudolph von 789
 Jerzmanowski, Józef 71, 73, 585, 586, 611,
 621, 629, 640, 654, 656, 660, 684, 686,
 724, 773
 Jerzynski, drukarz 685
Jež, Radim 91
Jež, z Kaczyc 537
 Johannes, Wilhelm 307
 Jordan, Jan Pětr (Klácel, František Matouš;
 Klácel, Ladimír) 272, 298, 299, 349
 Józef II, cesarz 64, 131, 175, 666
 Jülg, Bernard 809
 Jungmann, Josef 252

K

Kaczanowski, Józef 288
 Kaczmarek, Ryszard
Kadłubiec, Daniel 91
 Kajzar (Kaizar), Paweł 22, 28, 65-67, 71,
 80, 250, 271, 327, 328, 370, 382, 388,
 390, 394, 396, 397, 398, 400, 401, 402,
 403, 405, 409-412, 415-417, 419, 420,

- Kajzar (Kaizar), Paweł, *ciąg dalszy* 403, 405, 409-412, 415-417, 419, 420, 424, 435, 437, 442, 443, 445, 459, 467, 469-472, 481, 483, 485, 486, 490, 509, 510, 514, 516, 519, 524, 533, 535, 537, 551, 553, 554, 561, 565-567, 570, 578, 638, 639, 667
- Kajzarka, żona P. Kajzara 578
- Kalchberg, Josef von* 40, 55, 59, 62, 78, 179, 180, 191, 215, 234, 324, 356, 518, 520, 591, 592, 593, 594, 596, 597
- Kaleta, Jan 131
- Kaleta, Paweł 52, 55, 131, 166, 169, 216, 219, 227, 242, 243, 292, 544, 868
- Kalisch z Kisbiroc, *rodzina* 471, 493
- Kalita, Adam (August) 51, 286
- Kalus, z Pogwizdowa 232
- Kamenický, František Jaroslav 204
- Kamiński, Aleksander* 50
- Kamiński, Jan Nepomucen 44, 274, 865
- Kamprath, Karl 434
- Kant, Immanuel 515, 516
- Kantorek, Jan 409
- Kantyka, Janusz* 11
- Kapeliś, Helena* 50
- Karelka, żona Karella 417
- Karell (Karel), *rodzina* 424
- Karol Ludwik Habsburg, książę cieszyński 356, 503, 513,
- Karol IV Luksemburski, cesarz 762
- Karolak, Czesław* 43
- Karolczak, Kazimierz* 42, 74
- Karpiński, Franciszek 295, 421, 609, 845
- Kasperek (Kasperek), nauczyciel 536
- Kasperek, Gottlieb 471, 495
- Kasperek, Helena 495
- Kasperek, Jan 357
- Kasperek, nauczyciel → Kasperek, nauczyciel
- Kassalitzky, Václav (Wenzel) 488, 490
- Kauder, August 30, 524, 543
- Kawulok, z Cieszyna 157
- Kazimierz I, książę opolsko-raciborski 698
- Kazimierz III Wielki, król Polski 692, 762
- Kazimierz Jagiellończyk, król Polski 545
- Kątski, Antoni 767
- Kątski, Apolinary 767, 794
- Kefaliński, Ignacy 851
- Kęszycki, Aleksander 801, 803, 806
- Kęszycki, Teodor 803
- Kiciński, Brunon 848, 868
- Kiciński, Pius 848
- Kieniewicz, Stefan* 851
- Kiereś, Małgorzata* 186
- Kincel Ryszard* 58, 141
- Klácel, František Matouš → Jordan, Jan Pětr
- Klácel, Ladimír → Jordan, Jan Pětr
- Kleinrok, Aleksandra* 176
- Klima, Andrzej 70
- Klimsza, kolega 158, 162, 196, 206, 207, 231, 238, 301
- Klönner, Lambert 698, 699
- Klucka, Elżbieta, z domu Looser 121, 215, 387, 406, 430, 486, 490, 505
- Klucka, Emilia Luiza Anna, zamężna Schwarz 121, 136, 300, 308
- Klucka, Ida Amalia Maria, zamężna Łomozik (Lomozik) 121, 136, 300, 348, 478
- Klucka, Jelwa Bronisława Leongina, zamężna Rosner 490
- Klucka, Leokadia (Lotta), zamężna Weber 121, 136, 300, 348, 478, 588, 742
- Klucka, Olga Krystyna Zofia, zamężna Pimavesi 121, 136, 665
- Klucka, Rozalia, z domu Habernal 121
- Klucka, Malwina, z domu Humborg 738
- Klucky, Ludwik 16, 18, 26-28, 31, 32, 35, 36, 41, 45, 48, 49, 51, 53-55, 57, 60-63, 65, 71, 79-82, 86, 106, 121, 122, 124, 126, 136, 137, 140, 142, 153, 154, 157, 161, 171, 178, 215, 217, 220, 229, 239, 241, 244, 252, 267, 270, 277, 282-284, 287, 303, 308, 327, 346, 355, 356, 360, 368, 371-373, 378, 388, 396, 403, 404, 416, 423-424, 428, 430, 432, 434, 438, 442, 443, 445, 464, 474, 478, 480, 482, 486, 490, 495, 503-506, 511, 514, 517-520, 525, 526, 528, 532, 539, 540, 551, 560, 562, 565, 568, 573, 578, 581, 582, 584, 588, 589, 591-594, 596-598, 604, 606, 608, 610, 611, 614, 620, 633, 635, 640, 641, 653, 660, 665, 666, 671, 717, 738, 741, 742, 759, 761, 769, 771, 772, 797, 814, 832, 835, 857, 868, 869
- Klucky, Sobiesław Józef Waclaw 136, 171, 300, 303, 368, 387, 406, 423, 428, 459, 478, 667

- Klucki, Stanisław Alojzy Jan 123, 126, 136,
 362, 486, 738, 801
 Kłapsia, Alfred Gustaw 30, 279, 509, 532,
 574
 Kłapsia, Franciszka 108, 407, 592
 Kłapsia, Henryk Gustaw 23, 41, 80, 121,
 155, 161, 171, 224, 243, 280, 309, 317,
 324, 343, 388, 493, 390, 391, 393, 402,
 441, 442, 446, 469, 470, 484, 503, 507,
 509, 525, 528, 553, 592, 599, 667
 Kneifel, Reginald 525
 Kniaźnin, Franciszek Dionizy 63, 230,
 423, 615, 857, 858, 860, 861
 Kochanowski, Jan 191, 194, 286, 617, 619,
 629, 640, 830, 831
 Kock, Paweł de 869
 Koczy, Ema → Adamiec, Ema
 Koczy (Kotschy), Karol 20, 57, 259, 333,
 335, 518, 542, 586, 721, 722, 737, 741, 822
 Koczy, Oskar 30, 542, 571, 572, 573, 574
 Koczyński, Michał 753, 769, 797, 798, 800
 Kogen, Konrad → Coghén, Konrad
 Kohl, z Cieszyna 177
 Kojsiewicz, Ferdynand 548, 549,
 Kolaczek (Kolatschek), Adolf 551, 589,
 594, 595, 651
 Kolaczek, Robert 30, 519, 524
Kolberg, Oskar 546, 626
Kollár, Ján 274, 566
 Koller, Polykarp 159
 Kołłątaj, Hugo 869
Komorowski, Waldemar 546, 650
 Konderla, Jan 49, 51, 53, 64, 85, 216, 218,
 319, 320, 542, 543, 661, 868
Konopczyński, Władysław 11, 75
 Konopka, Józef 665, 775
 Köntzer, Johann Rudolf 566
 Kopeć, Eugeniusz 65
 Korab-Laskowski, Roman → Laskowski,
 Roman Korab
 Korcz, wydawca (?) 814
 Kordecki, E. 652, 654
 Kordecki, Ludwik 652, 663
 Korn, Wilhelm Gottlieb 265
 Korsak, Rajmund 863
 Korwell, Karol 617
 Körner, Theodor Karl 488, 492
 Korytowska, Wanda Irena → Dzieduszycka,
 Wanda Irena
 Korytowski, Rafał 811
 Korzeniowski, Józef 750, 797, 814, 823
 Kossak, Juliusz 801
 Kossowski, Samuel 684
 Kossuth, Lajos 662, 788
 Kościuszko, Tadeusz 226, 845, 846
 Kotas, podoficer 545, 546, 548
 Kotas, Jan 534, 605, 695
 Kotschy, Karol → Koczy, Karol
 Kotula, Andrzej 11, 13, 28, 29, 50, 51, 69,
 71, 89, 610, 614, 620, 633, 638, 639, 640,
 649, 665, 666, 724, 742, 813
 Kotula, Jerzy 30, 47, 51-55, 75, 84, 89, 105,
 130, 131, 140-142, 143, 150, 152, 158, 163,
 165, 166, 169, 171, 172, 174, 178, 189,
 196, 198, 206-210, 212, 214-217, 219, 222,
 224, 226, 228, 229, 231-233, 235-239,
 241-243, 250, 251, 259, 264, 266-270,
 272, 275, 279, 281, 282, 286, 291-293,
 300-302, 304, 305, 309, 310, 313, 316,
 317, 319, 324-328, 337-340, 343, 347, 349,
 352, 359, 362, 363, 365-367, 369-374,
 378, 380-391, 393-395, 397, 401-403,
 405, 406, 408, 409, 411, 415, 417-420,
 423-429, 431, 432, 435, 436, 438, 441,
 442, 446, 460, 462, 464, 470-472, 474,
 476, 479, 486, 490, 492-495, 497, 513,
 516, 524-526, 530-533, 550, 553, 557,
 561, 564, 565, 567, 568, 573, 638, 695
 Kotula, Jerzy, *senior* 695
 Kowalska, z Krakowa 684, 685
 Kownacka, Magdalena 780
 Koziarska, Antonina 584-586
 Koziobrodzka, z Krakowa 826, 828, 831
 Koziobrodzki, *rodzina* 806
 Kozmian, z Krakowa 834
 Koźmian, Kajetan 605
 Koźdoń, Jerzy 51, 52, 64, 129, 150, 169,
 189, 210, 217, 221, 222, 232, 259, 266,
 380, 386, 387, 389, 390, 391, 397, 401,
 415, 416, 419, 425, 429, 431, 434, 435,
 435, 441, 443, 446, 457-459, 462, 464,
 476, 477, 495, 497, 512-515, 527, 528,
 530-532, 550, 559, 562, 564, 567, 568,
 571, 573, 574
 Krakowianka, Anna → Libera, Anna
Kras, Janina 639, 811
 Krasicki, Ignacy 265, 266
Krasnowolski, Antoni 86

- Kraszewski, Józef Ignacy 635, 660, 843
 Kratochwil, *rodzina* 347
 Kratochwilka, z Cieszyna 309, 347, 377, 379, 383, 389, 391, 394, 398, 458, 530, 531, 537
 Krawczyński, Karol 15, 49, 81, 546, 547, 600, 635, 835, 839, 867
 Kremer, Józef 73, 548, 549, 626, 634, 644, 646, 649, 674, 693, 870
 Kriebler (Kriebr), z Cieszyna 593
 Krieg, Franz 121
 Krieg, Helena Bronisława, z domu Herlinger 137
 Krieg, Maria 121
 Krieg (Krig), Philip 27, 52, 70, 88, 121-123, 134, 135, 137, 141, 142, 144, 145, 152, 154, 155, 157, 158, 162, 163, 171, 185, 196, 199, 204-206, 220, 224, 225, 231, 232, 256, 264, 322, 372, 381, 386, 395, 400, 406, 429, 457, 476-478, 629, 797
 Krischker, Johann 360
 Krischkerowa, z Cieszyna 360
 Krol, ze Skoczowa 542, 868
 Krop, gajowy z Lesznej 211
 Krop, Jan 37, 86, 114
 Krop, Marianna, z domu Cienciąła 211
Królak, Joanna 111
 Krzywoń, Paweł 51, 369
Krzyżanowski, Julian 50
 Krzyżanowski, Tomasz 601
Kubicki, Janusz 91, 291
Kubik, Józef 38
 Kubisz, Jan 51, 208, 223, 227, 229, 238, 239, 243, 251, 286, 294, 325, 343, 359, 366, 371, 383, 391, 571
Kubok, Beata 114
 Kuczera (Kutzer), z Nawsia 369
 Kuczera, Andrzej 238
 Kuczera, Jakub 51, 94, 228, 233, 369, 371, 374
 Kuczera, Jan 228, 238
 Kuczynski, Stefan 639, 791, 792
 Kudler, Joseph 800
 Kufa, z Cieszyna 506, 513, 519
 Kufel, gimnazjalista 741
 Kühn, Ignacy 311
 Kukucz, *rodzina* 25, 507, 534, 537, 560
 Kukucz (Kukutsch), Jan Jerzy 25, 189, 424, 463, 518
 Kukucz (Kukutsch), Jerzy (Georg) 69, 189, 237, 333, 507, 534, 538, 539, 665, 671, 742, 813
 Kukucz, Johann 463, 485, 560, 610
 Kukucz, Karolina 171
 Kukucz, Paweł 171
 Kukulinus, *rodzina* → Cuculinus, *rodzina*
Kukutsch, Olga 463
 Kulawski, Walenty 72, 648, 725, 726, 728, 740, 771-773
 Kulczycki, Tomasz 254
 Kulik, z Wadowic 544
 Kun, z Krakowa 656
 Kundzicz, Jan Nepomucen → Deszkiewicz-Kundzicz, Jan Nepomucen
Kunicki, Wojciech 43
 Kupferschmid, Gustaw 512, 513
 Kupferschmid, Michał 512
 Kutzer, z Nawsia → Kuczera, z Nawsia
Kuropatnicki, Ewaryst Andrzej 321
Kuśka, Maksymilian 196
Kwaśniewicz, Włodzimierz 249
- L**
- Lach, z Cieszyna 497
 Laga, Jerzy → Loga, Jerzy
 Lamatsch von Warnemünde, Paul 165, 187, 866
 Lamennais, Hugues Félicité Robert de 615
 Lamprecht, Johann 668
 Landon, Charles P. 762
 Lange (Lanje), z Krakowa 760
 Langer, urzędnik 151
Laprus, Marian 264
 Larisch-Mönnich, *rodzina* 294, 371, 697, 706
 Larisch-Mönnich, Henryk von 308, 480, 697
 Larisch-Mönnich, Jan Józef 706
Laskowski, Roman Korab 586
 Lasota, mandatarisz 544, 545, 868
 Laube, Heinrich 517
 Laurysiewicz, Leon 810,
 Lebenstein, z Krakowa 549
 Leiningen-Wetsreburg, Christian Franz Seraphin von 812
 Lelian (Ulpius Cornelius Laelianus) 800
 Lemzrowa, Aniela 148
 Lemzrowa, Z., z Cieszyna 148

- Lenartowicz, Teofil Aleksander 73, 80,
 617, 620, 631, 634, 638, 639, 644, 653
 Lenhardt, Jakub 396, 418
 Leopold II, cesarz 356
 Leopold Ludwig Maria, arcyksiężę 539
 Leszek III, książę 35, 165
 Lewandowski, Kazimierz 659
 Lewestam, Fryderyk Henryk 288, 867
Lewicki, Karol 74, 806
 Libelt, Karol 612, 627, 660,
 Libenyi, János 817
 Libera (Krakowianka), Anna 869
 Liberda, Jadwiga 257, 407
 Liberda, Jan 171, 220, 223, 257, 325, 441,
 442, 593
 Lichtenfels, Johann von 649
 Likurg, z Aten 830
 Linnert, Robert Gustaw 529, 561
 Lipińska, z Krakowa 602
 Lipka, z Cieszyna 495
 Lipka, z Kęt 544, 868
 Lipowscy, bracia 495
 Lipowski, Johann 543
 Liszka, kolega 242
 Liszka, właściciel zajazdu 473, 474
 Liszt, Franciszek 59, 215
 Loga (Laga), Jerzy 417, 420, 479
 Lomozik, Ida → Klucka, Ida
Londzin, Józef 205
 Looser, Elżbieta → Klucka, Elżbieta
Louis, Oktawia 825
 Lucae, Friedrich 525
 Ludwika, księżniczka pruska 767
 Lukacz (Inkacz), właściciel zajazdu 166
 Luter, Marcin 72, 725
 Lyckiewicz, z Krakowa 600
- Ł**
- Ładnowski, Aleksander 803
 Łepkowski, Józef Aleksander 584, 585,
 602, 639, 674, 771
 Łomozik, Ida → Klucka, Ida
 Łukaszewicz, Józef 206
 Łukaszewicz, Lesław 73, 603, 632, 649, 652
 Łupkowski, z Krakowa 801
 Łuszczkiewicz, Władysław 628, 801
- M**
- Machat, Johann Baptist* 467
 Maciołek, Michał 587, 650, 651
 Maciołek, Rudolf 587
 Macner, Gottlieb → Matzner, Gottlieb
 Macner, Karol → Matzner, Karol
 Macura, Jan 561, 597
 Madej (Maday), Jerzy 346, 606, 722
 Magnuszewski, Dominik Alojzy Gonzaga
 801
 Majer, Jozef 619, 718, 754, 755, 772
Makowski, Mariusz 215, 537
 Maksymilian I, cesarz, król Czech 700
Maksymowicz, Agata 744
 Malczewski, Antoni 63, 97, 152, 279, 285,
 286, 304, 646, 862
Malec, Danuta 90
Malicki, Jan 822
Malicki, Longin 704
 Małecki, Antoni Józef 809, 813
Matecki, Jan M. 693
 Mannheimer, Isaak Noe 513
 Marcoin, Juliusz 661
Marecki, Józef 196
 Maria Teresa, cesarzowa 131
 Markłowski, *rodzina* 471
 Markłowski, Otto von 704
 Markłowski, Zofia → Zobel von Giebel-
 stadt, Zofia de Mara
 Markowski, z Krakowa 832
 Maroński, Stanisław 727
 Marryat, Frederick 866
 Maszkowski, Jan 628, 801
 Matejko, Jan 584, 628
 Mattel, Josef Valerius 395, 400
Mattenclot, rodzina 357
 Mattenclot, Jan Baptysta von 480
 Mattenclot, Mikołaj von 536
 Matuszek, z Cieszyna 814
 Matzner (Macner), Gottlieb 51, 64, 137,
 169, 222, 223, 239, 257, 386
 Matzner (Macner), Karol 222, 257
Maurin-Białostocka, Jolanta 90
 Mączka, Antoni Leopold 94, 709
 Mączyński, kolega M. Dzieduszyckiego
 803
 Mecherzyński, Hieronim 647, 694
 Mecherzyński, Karol 547, 693
 Meciszewski, Hilary 753
 Megerle, Georg Wilhelm 802
 Meidinger, Johann Valentin 467

- Meier, Johann 568
 Melantrich (Rožďalovský) z Aventina, Jiří 700
 Mentel, Anton 332
 Mentel, Franz 58, 413, 433, 480
 Menzel, Thomas 111
 Metternich, Klemens 31, 590
 Miarka, Karol 705
 Michalewicz, Jerzy 90
 Michalik, zagrodnik 696
 Michał Anioł 830
 Michałowski, Piotr 628
 Michejda, Franciszek 320
 Mickiewicz, Adam 63, 125, 150, 152, 155, 190, 299, 302, 308, 309, 315, 408, 417, 516, 517, 609, 615, 656, 657, 764, 866
 Mierosławski, Ludwik 659
 Mieszko (Mieczysław) I, książę Polski 199
 Mieszko I Płatonogi, książę śląski 698
 Mikołaj I, car Rosji 634, 662
 Milerski, Władysław 86
 Milikowski, Edmund 311
 Milikowski, Jan, junior 311
 Milikowski, Jan, senior 311, 320, 530
 Miłkowski, Julian 820
 Minasowicz, Józef Dionizy 190
 Misel, Józefa → Bendowa, Józefa
 Mitsche (Nicze, Nitsche), Andrzej 387, 424, 468, 496, 549
 Mniszek, kolega M. Dzieduszyckiego 801, 803
 Modrzejewska, Helena 764
 Mohl, Robert von 832
 Molas, Jerzy 111
 Montijo (Montiho), Eugenia → Eugenia, cesarzowa Francuzów
 Montleard, Augustyna 833
 Morajko, Krzysztof 776
 Moraczewski, Jędrzej 656
 Morawski, Franciszek 728
 Morełowski, Jan Kanty 676, 800, 832
 Morrison, James 768, 769
 Morski, kolega M. Dzieduszyckiego 803
 Morys-Twarowski, Michael 91, 121, 219
 Morzynski, gość 801
 Moszyński, Piotr 812
 Mrogowiusz, Krzysztof Celestyn 535, 814
 Mróz, Stanisław 311
 Mrózek, z Dolnych Błędowic 535, 536, 598
 Mrózek, Paweł 51, 70, 436, 649, 650, 652, 653
 Mrózkula (Mruzkuła), właścicielka gospody 58, 99, 108, 219, 226, 320, 372, 435, 443
 Muczkowski, Józef 68, 73, 547, 548, 574, 575, 584, 585, 674, 755, 809, 867
 Mühlböck, Rudolph 242
 Mühlenbruch, Christian Friedrich 727
 Müller, Eduard 671, 682, 721
 Müller, Michael G. 601
 Myška, Milan 11, 91
- N**
 Nadherný (Nadjerny), Drahofin 610
 Nakwaska, Anna 183
 Napoleon I, cesarz Francuzów 652
 Napoleon III, cesarz Francuzów 258, 759, 817, 827
 Naruszewicz, Adam 191, 194, 520
 Nehýbl, Jaroslav 139, 594
 Nelson, Horace 761
 Nestroy, Johann 329, 343
 Netolický z Netolic, Bartoloměj 700
 Ney, Karol 193, 841
 Nicze, Andrzej → Mitsche, Andrzej
 Nieć, Grzegorz 12
 Niedźwiecki, Władysław 86
 Niemcewicz, Jan Ursyn 615
 Niemczyk, Jerzy 538, 539
 Niemiec, pisarz kancelaryjny 123, 158, 232, 301, 333, 429, 497
 Nitsche, Andrzej → Mitsche, Andrzej
 Nowack, Alfons 705
 Nowak, z karczmy w Bielsku 672
 Nowak, Ferdynand 25, 518
 Nowak, Tomasz 176
 Nowiński, Jan Nepomucen 651
 Nurkowski, Norbert 32, 71, 73, 602, 603, 608, 612, 621, 624, 633, 637, 644, 649, 651, 654, 655, 656, 658, 683, 684, 685, 759
- O**
 Obermayer-Marnach, Eva 436
 Oberzöllner, Alois 352
 Oborski, z Krakowa 806
 Obracaj, urzędnik kameralny 441, 442

Obraczaj, karczmarsz 672
 Odyniec, Antoni Edward 63, 279, 304
 Oehlschläger, Adam Gottlob 338
 Olszak, Rafał 728, 733,
 Oppenheim, Heinrich Bernhard 800
Orłowski, Hubert 43
Orszulik, Bolesław 13, 277, 805
 Ostaszewski, Seweryn 760, 763, 764
 Ostaszewski, Spirydion 763, 833
Ostaszewski-Barański, Kazimierz 581
 Ostrowski, z Krakowa 834
 Ostruszka, Gustaw 160
 Ostruszka, Paweł 416, 424
 Ostruszka, Wilhelm (?) 51, 333, 367, 368,
 373, 388, 605
 Ostrzeszewicz, Ignacy 727, 730, 743
 Osuchowski, Stanisław 744
 Oszelda, Paweł 532, 538, 539, 610
 Otremba, Gustaw 32
 Otremba (Otręba), Karol Fryderyk August
 32, 545, 586, 655, 719
 Ott, Ernest 140, 404, 606

P

Paduch, Józef 250, 290, 596, 610
 Padurra, Tymko (Tomasz) 762
 Paganini, Niccolò 324
 Palacký, František 635
 Palacky, Jerzy 52, 65, 196, 198, 199, 204,
 206, 207, 209, 211, 212, 214, 219, 226,
 233, 235, 406, 325, 236, 282, 516, 517,
 525
Palarczykowa, Anna 760
 Palasek (Balasek, Palassek), Carl 134,
 Palasek (Balasek, Palassek), Jan 65, 134,
 355, 441, 442, 525, 328, 539, 558, 565,
 582, 610
 Palmerode, Ignatz Liehmann de 179
Panic, Idzi 25, 26, 130
 Paristek, z Krakowa 600
 Parpan, z Cieszyna 266
 Paryski, Witold 792
Pasek, Edward 265
 Pasek, Jan Chryzostom 797
 Pasz, kolega → Paż
 Paszkowska, Helena → Dzieduszycka,
 Helena
 Paszkowski, gość E. Dzieduszyckiego 801
 Paszkowski, hodowca 833
Patzelt, Herbert 471
 Pauli, Żegota (Ignacy) 652, 657
 Paż (Pasz), kolega 677, 724
 Pelar (Pellar), Adam 311
 Pelar (Pellar), Andrzej 311
 Pelar (Pellar), Jan Andrzej 311
 Percier, Karol 616
 Pestalozzi, Jan Henryk 491
Peter, Anton 271
 Peter, Józef 560, 651
 Petrarka, Franciszek 850
 Petrowicz-Njegosz, *dynastia* 817
Petřík, Konstanty 408
 Pfaff, Karol Gottlieb 311
 Phaedrus (Fedrus), bajkopisarz 581
 Phisemar, Benno 60
 Piastowie, *dynastia* 136, 163
 Pieux, Louis le 830
 Pilavcini, Franciszek → Balko Pilavcini,
 Franciszek
 Pipin, towarzysz Stanisława Kluckiego
 126, 362
 Pitaval, François Gayot de 488
 Plucar, Arnošt (Ernest) 68,70, 551, 565,
 588, 589, 594, 595, 597, 604, 606, 610,
 611, 614, 640, 642, 651, 660, 665, 667,
 671
 Pluskal, František Saleš 523
 Płonczyński, Aleksander 628
 Podolski, Józef 628
 Podwysocki, Konstata 860-862
 Pol, Adolf 199
 Pol, Wincenty 74, 75, 299, 309, 554, 679,
 694, 732, 732, 737, 738, 752, 755, 757,
 760, 764, 770-772, 791, 797, 801, 805,
 806, 809, 810, 828
Polak, Jerzy 130
 Pomezkańska, Maria, z Chłędowskich 255
 Poniatowski, Józef 650, 720
 Ponińska, Klotylda, z domu Szyryn 818
 Poniński, Seweryn 818
Popowska-Taborska, Hanna 114
 Pospischil, Emanuel 581
 Potiorek, Andrzej 23, 469,
 Potocka, Zofia, z domu Branicka 548, 616,
 760
 Potocki, Adam 725, 747, 759
 Potocki, Artur 548, 616, 760, 833
 Poussin, Nicolas 823

- Praus (?), z Ligotki 539
 Prochaska, Karol 265, 592
 Pruszyński, Antoni Ursyn 775
 Prutek, Jerzy 610
 Przetocki, Hiacynt 822
 Przybylski, Michał 682
Pulikowski, Julian 50
Purchla, Jacek 587
 Puszkin, Aleksander 694
- R**
- Raduchowski, Wiktor 321, 323
Radwańska-Paryska, Zofia 792
 Radwański, Feliks 651
 Rainda, Adam 20
 Rainda, Anna → Cienciąła, Anna
 Rakus, Paweł 52, 131, 141, 142, 150, 169, 236, 243, 244, 294, 569,
 Rakusowa, matka P. Rakusa 142
 Ramułt (Ramult, Baldwin-Ramułt), Konstanty 725
Rapp, Jean 761
 Raszka (Riszka), z Cieszyna 366, 813
 Raszka (Raszkowa), Joanna 161
 Raszka, Wilhelm 379, 380, 592, 598
 Rau, z Krakowa 719, 734
 Rdułtowski, Konstanty 190
 Reichardt, Gustav 328
 Reiner Habsburg, arcyksiążę 539
 Reiner, Józef 693
Reinfuss-Janusz, Krystyna 91, 822
 Rej, z Krakowa 735
 Rej, Mikołaj 586, 605
 Rerych, z Cieszyna 294
 Ripp, oficer 812
 Ripper, Michael 142
 Riszka, z Cieszyna → Raszka, z Cieszyna
Rodan, Kamil 665
 Roger, Alojzja 152
 Roger, Alojzy (Alois) 122
 Roger, Thomas 38, 45, 54, 108, 122, 126, 141, 157, 169, 210, 324, 325, 347, 361, 369, 370, 387, 391, 394, 404, 417, 423, 443, 474, 493, 497, 505
 Rogłowicz, Eduard 176, 198, 442
 Roič (Rojc, Roicz), Anton 61, 62, 70, 383, 423, 436, 441, 444, 457, 458, 463, 464, 466, 476, 477, 489, 564, 593, 595, 597, 599, 606, 614, 620, 626
- Romer, Eugenia Teodozja, z domu Dzeduszycka 757
 Romer, Wilhelm 757
 Rosenkranz, Václav Josef 204
 Rosenzweig, Izidor 724
Rothenburg, Friedrich Rudolf von 596
 Rothleutner, Franz 666
 Rothschild, *rodzina* 131, 357
 Rothschild, Salomon Mayer 131, 357
 Rotteck, Karl von 527, 758
Rozarynowa, Zofia 123
 Rožďalovský, Jiří → Melantrich (Rožďalovský) z Aventina, Jiří
 Rudnicki, z Krakowa 812
 Rudolph, z Cieszyna 442
 Ruge, Arnold 601
 Rund, Leopold (?) 435
 Rupniewska, z Krakowa 805
Rusek, Jerzy 108
 Rusz, Adam 49, 320, 543, 549,
 Rybarski, Ignacy 727, 728
 Rymorz, Jan 433
 Rymorz, Paweł 433
 Ryx, karczmarsz 58, 178,
 Rzehak, Martin 526
 Rzepka (Řepka), Franz 30, 510
 Rzeziński, Jan Kanty Hieronim 676, 681, 683, 688, 690, 693, 714, 803, 804, 817
- S**
- Sadowski, Józef 536, 537, 814
 Šafárik (Szafařík), Pavel Jozef (Josef) 267, 274, 354
 Saint-Genois, Ludwik Filip de 138
 Saint George, Jules-Henry Vernoy de 293
 Sanguszko, książę 816, 834
 Santarius, Jan 70, 749
 Sawiczewski, Florian 755, 804
 Sawiczewski, Julian 804
 Scharschmid, Franz von 55
 Schenkl (Szenkl), Conrad 464, 475, 491
 Scherdegierka, z Cieszyna 506
 Schiller, Fryderyk 43, 44, 274, 279, 499, 723, 841, 862, 863, 865, 867
 Schinkel, Karol F. 616
 Schmalzer, Johann Ernst 298
 Schmer (Schmeer), August 210, 305, 309, 310, 316, 322, 349, 365, 371
 Schmer (Schmeer), Edward 371

- Schmerowie, bracia 310, 323, 372, 383,
398, 494, 560
- Schmidt, Ernst Gotthold 15, 25, 26, 90,
170, 292, 438, 439, 444, 445, 485, 576,
763
- Schmidt, Gotthold, *gospodarz* 25
- Schmidt, Gotthold, *młynarz* 25
- Schneider → Szneider
- Schneider, Carl Samuel 592
- Schönemann, Bernd 601
- Schreiber, Alois 223
- Schugt, Hermann 647
- Schulbe, Marie 614
- Schulz von Strassnitzki, Leopold Carl 425
- Schuselka, Franz 316
- Schwarz, Maurycy 308
- Szwarc, oberżysta 741
- Seibert, właściciel kawiarni 58, 557
- Selbert, malarz 535
- Sękowski, z Krakowa 635
- Sholl, lekarz 718
- Siatkowski, Janusz* 109, 336
- Siemiański, Anastazy (August) → Siemioński, Anastazy (August)
- Siemieński, Lucjan 247, 641, 655
- Siemionski, kolega M. Dzieduszyckiego 801
- Siemioński, Anastazy (August) 180
- Sieradzki, Józef* 286
- Sikorska-Kulesza, Jolanta* 47
- Sina (Sinus), Georg Simon (Jerzy) von 526
- Sitkowska, z Krakowa 654
- Sittig, Heinrich Leberecht 23, 279, 396,
441, 442, 463, 466, 509, 516, 524, 551,
565, 570, 572, 589, 595
- Skarga, Piotr 814
- Skarżyński, Miroslaw* 347
- Skobel, Fryderyk Kazimierz 806
- Skorupków, *rodzina* 812
- Skrbensi z Hrzisztie, *rodzina* 483, 696
- Skrbensi z Hrzisztie, Anna, z domu Arz von Arzio-Wasegg 696
- Skrbensi z Hrzisztie, Antoni 696
- Skrbensi z Hrzisztie, Erdmann Jerzy Traugott 704
- Skriba, Edward (Eduard) 199, 666
- Skribowa, Anna → Stalmach, Anna, z domu Horak
- Skwara, Andrzej* 91
- Sladek (Stadek), Moritz 145, 149, 220,
221, 223,
- Slotwiński, Feliks 33, 726, 739, 740, 754
- Śmiłowski, Gustaw → Śmiłowski, Gustaw
- Smokowski, Wincenty 628
- Sokół, Zofia* 254
- Sojjan, Izabela* 74, 791
- Sondel, Janusz* 745, 809
- Sorg, Kwiryn 727
- Sosnowski, Tomasz Oskar 761
- Soświński, Wawrzyniec Andrzej 619, 713,
740
- Spratek, Daniel* 40
- Spyra, Janusz* 25, 26, 29, 39, 50, 55, 59,
81, 141, 149, 153, 168, 186, 215, 249,
319, 513, 599, 698
- Stachowicz, Michał 760
- Stadion, Franz 191
- Stadnicka, Kunegunda → Żeleńska, Kunegunda
- Stattler, Wojciech Korneli → Stattler, Wojciech Korneli
- Stalmach, Anna, z domu Horak 813
- Stalmach, Jan 387
- Stalmach, Paweł 11, 18, 20, 27, 29, 30, 42,
44, 48-53, 59, 61-71, 76-79, 82, 108, 168,
169, 205, 219, 222, 239, 292, 302, 303,
326, 327, 333, 348, 355, 357, 358, 361,
369, 373, 381, 384, 386, 388, 400, 401,
403, 407, 414, 415, 421, 429, 430, 444,
445, 458, 468, 474, 481, 485, 486, 488,
489, 491, 514, 516, 518, 521, 522, 528-534,
536-540, 542, 544, 547, 549-551, 554,
562-568, 572, 574-576, 580, 581, 588,
589, 592, 593, 597, 598, 602, 604, 605,
610, 611, 635, 638, 639, 665, 666, 677,
688, 722, 738, 741, 742, 800, 804, 805,
813, 814, 821, 824, 835, 868, 869
- Stalmach (Stalmaszka), Zuzanna, z domu Cichy 367, 386, 397, 414, 539
- Stanieczkula, z Cieszyna 108, 259
- Starzewski, Józef 799
- Starzewski, Michał Franciszek 799
- Starzewski, Stanisław 496
- Stattler (Stadtler), Wojciech Korneli, 72, 627, 628, 632, 644, 651, 794, 801
- Stapor, Izabela* 93
- Steczkowski, Jan Kanty 674

- Stefański, Walenty 280, 354
 Stefek (Steffek), Jerzy 49, 51, 217, 320,
 353, 420, 542, 543, 549, 551, 554, 574,
 588, 868
Stelmach, Jerzy 90
Stoiński, Stefan Marian 467
 Stonawski, Andrzej 677, 678, 679, 744,
 806
 Stonawski, Józef 189
 Stonawski, Paweł 51, 73, 189, 239, 243,
 380, 658, 677, 678, 684, 688, 724, 734,
 744, 773, 834
Stopka, Krzysztof 90
Studnicki, Grzegorz 91
 Studziński, Karol 794
 Studziński, Piotr 794
 Studziński, Wincenty 794
 Štúr, Ludovít (Ludevít Velislav) 65, 67, 94,
 282, 517, 558, 580, 610
 Stuver (Stuver), R. 833
 Strauss, Johann 310
 Suchodolski, January 801, 806
 Suchodolski, Rajnold 758
Suchodolski, Zdzisław 806
 Suchorowski, Michał 66, 348, 562
 Suchorzewski, Jakub 775
 Suckow, Karl Adolph 473
 Sułkowski, *rodzina* 815
 Sułkowski, książę 815, 816
 Sułkowski, Antoni August 201
 Sułkowski, Ludwik Nepomucen 603
 Surzyński, Stefan 496
 Swierkiewicz, aktorka 575
 Sysak, Maciej 724, 725, 737, 738, 741
 Szafařík, Pavel Josef → Šafařík, Pavel
 Jozef
 Szalay (Szalaj), Józef 780, 783, 785
 Szalay, Józefina 780
 Szarzec, Andrzej (Jędrzej) 30, 51, 205,
 359, 365, 366, 373, 542, 760
 Szczepanowski, Stanisław Ignacy 97, 629
 Szczepański, Jan Julian 615
 Szela, Jakub 285
 Szenkl, Conrad → Schenkl, Conrad
 Szersznik, Leopold Jan 29, 149
Szlaur-Bujok, Maria 205
 Szmer → Schmer
 Szmidtmajerka, Ewa 511, 512, 530, 540
 Sznepka, ze Skoczowa 541
 Szneider (Schneider), *rodzina* 612
 Szneider, Filip 584, 612, 673, 736
 Szneidrowa, Franciszka (s. v. Grelichow-
 ska) 513, 551, 650, 685, 735, 736
Sznurkowski, Przemysław 91
 Szotkowski, Jan 431
 Szpor (Szporn), Wincenty Joachim 692
 Szukiewicz (Sznukiewicz), z Krakowa
 600
Szulakiewicz, Władysława 42
 Szulc, Kazimierz 727
 Szweda, z Cieszyna 433, 436, 441, 443,
 459, 486, 490, 495, 503, 505, 507, 516,
 525, 526, 573
 Szwedowa, z Cieszyna 495
 Szyryn, Klotylda → Ponińska, Klotylda
 Szyryn, Piotr 764, 817, 832
- Ś**
Śliwa, Michał 242
 Śliwka, Jan 206, 638, 870
 Śmiłowska, z Cieszyna 539
 Śmiłowski (Smilowski), Gustaw 51, 386,
 389, 507
 Śniadecki, Jan 649
 Śniadecki, Jędrzej 206, 213
 Śniegoń, Jan 325, 431, 532
 Śniegoń, Jerzy 325
 Świerkiewicz, Edward 387, 395, 398, 423
- T**
 Taafe z Carlingford, Mikołaj 706
 Talot, z Kęt 738
 Tanitour, ze Słowacji 65, 512, 527, 530-532,
 533, 557, 560, 562, 563, 565, 567, 568,
 571
 Tańska-Hoffmanowa, Klementyna 617
 Teliga, Karol 809
 Terencjusz 194
 Terlica (Terlitz), Paweł 333, 511, 526,
 542, 722, 737, 742
Tessarczyk, Antoni 321
 Thiel, dyrektor teatru 319
 Thomke, Christine Karoline, z domu Frit-
 sche 371, 437,
 Thomke, Georg 52, 130, 217, 222, 239,
 371, 480
 Thullie, Wincenty 277
 Thun, Joseph Mathias 82

- Tibullus 402
 Torstenson, Lennart 603
 Trentowski, Bronisław 367
 Trojański, Jan Kajetan 621, 657
 Trzciniński, sekretarz 685
 Tschammer, Christina Beata, z domu
 Tschickart 562
 Tschammer, Johann Gottlieb von 562
Tułowiecka, Agnieszka 822
 Turek, Ferdynand 319, 474, 475
Turek, Krystyna 38
 Tyl, Josef Kajetán 580, 855
Tyrowicz, Marian 75
- U**
Uhse, Erdmann 283
 Ujejski, Kornel 255
 Ungern-Sternberg, Ernst Wilhelm von 179
Uruszczak, Wacław 90
- V**
Velde, Carl Franz van der 868
 Viskočil (Wyskoczył), Josef 610
 Vocel, Jan Erazim 304
Vochala, Józta 483
 Vogler (Fogler), kolega 445, 468, 490, 495,
 526
Vošahltková, Pavla 91
- W**
Wachholz, Szczęsny 242, 851
 Wacław Adam, książę cieszyński 39
Wadowski, Andělín 12, 31, 38, 83, 87, 124,
 146, 200, 222
 Wagnerka, z Cieszyna 441
 Wailly, Augustin Jules de 277
 Waleczek, Franz 68, 69, 596, 668
 Walewski, Antoni 648, 728, 809, 818, 819
 Walica, Jan 51, 544, 868
 Waluszczyk, Emil 442
 Waniorek, Wincenty (Vincenz) 809
 Wapiennik, Andrzej 512, 534, 535, 651,
 734, 744, 806
 Warren, Samuel (Harrison) 161, 204,
 226, 866
 Warszewicz, Józef 831
 Wäscher, Anton 45, 265, 430, 592,
 Wäscherka, żona księgarza 77, 592, 593
 Wasilewski, Edmund 647, 653
 Wasilewski, Feliks 653
Waszut, Teresa 311
 Wawel-Louis, Józef 682, 713
Wawrykowa, Maria 601
 Weber, z Cieszyna 727
 Weber, August 742
Weber, Karl Julius 537
 Weber, Karl-Maria 350
 Weber, Leokadia → Klucka, Leokadia
 Weidlich, Franz 668
 Weisse, Maksymilian 601, 652
 Wełniański, karczmarz 58, 741
 Wergiliusz 737, 868
 Werner, Friedrich Ludwig Zacharias 199,
 200, 203, 866
 Wesselényi von Hadad, Miklós 520, 682
 Wężyk, Franciszek 812
Wic, Władysław 658
 Wicherek, Rudolf 696, 698, 699, 749, 759
 Wielopolski, Adam 151
 Wieniawski, Henryk 825
 Wieniawski, Józef 825
 Wierzbiniński, Ignatz 602
 Wierzynek, Mikołaj 762
 Wieszczycki, Adrian 844
 Wilczek, Franz 598
 Wilczek, Rajmund 598
 Wildt, Juliusz 585, 767
 Winkler, Adolf 51, 489, 490
 Winkler, Gustaw 30, 70, 511, 519
 Winkler, Jan 67, 81, 139, 152, 155, 197,
 272, 381, 489, 511, 518, 519, 532, 562,
 563, 580, 813, 855, 857
 Winkler, Józef 532
 Wiszniewski, Michał 546, 548, 584, 585,
 586, 844
 Witwicki, Stefan 615
 Wodzicki, *rodzina* 812
 Wodzicka, Eleonora, z domu Broel-Plater
 816
 Wodzicki, Kazimierz Stanisław 816
 Wojcicki, Kazimierz Władysław 844, 847,
 850
 Wojciech, biskup Pragi → Adalbert, bi-
 skup Pragi
Wojkowska (Woykowska), Julia 548
 Wojnar, ze Skoczowa 541
 Wojnarka, z Cieszyna 593
 Wojnarowski, Jan Kanty 628

- Wojtkowiak, Zbysław 78
 Wolf von Minenburg, Karol 121
 Wolff, Christian 425
 Wolko, Mathias 65, 610
 Wollmann, Heinrich 58, 741
 Woronicz, Jan Paweł 535, 641
 Woźniakowski, Ignacy Józef 718, 719, 720, 721, 781, 799
 Wójcicki (Wóycicki), Kazimierz Władysław 264, 640, 641, 648
 Wronicz, Jadwiga 86, 109
 Wróblewski, Szymon Zygmunt 718, 719
 Wurzbach, Konstant von 91
 Wycech, Czesław 286
 Wyskoczył, Josef → Viskočil, Josef
- Z**
- Zaborowski, Tymon 727
 Zabystrzan, Paweł 251
 Žáček, Václav 551
 Zając, kolega z Bielska 543, 868
 Zając, Leopold 50
 Zajszner, Ludwik 660
 Zaleski, Józef Bohdan 723
 Zapletal, Anton 497
 Zebroński → Żębroński
 Zarewicz Ludwik 686
 Zárický Aleš 131, 697
 Zathay, Jerzy 682
 Zedlitz, Joseph Christian von 590
 Zgórnjak, Marian 612, 632, 819, 820
 Zieliński, nauczyciel tańca 715
 Zieliński, Władysław 11
 Zielonacki, Józafat 727, 738, 739, 743, 800, 809, 813
 Ziffer, Efraim 142
 Ziffer, Ferdinand 483
- Ziolecki, Bolesław 647
 Zipzer (Cypcer), Julius Eduard 347
 Zobel von Giebelstadt, Zofia de Mara (hrabina Apponyi), z domu Marklowski 471
 Zobel von Giebelstadt zu Darstadt, Henryk Jerzy August 471
 Zschokke, Johann Heinrich Daniel 197, 491, 503, 504, 505, 507, 527, 537
 Zwilling, Gottfried 250
 Zygmunt I, król Polski 545
 Zygmunt II, król Polski 545
 Zygmunt III, król Polski 545
- Ż**
- Żeleńska, Kunegunda, z domu Stadnicka 818
 Żeleński, Franciszek 818
 Żeleński, Kryspin 818
 Żebrawski, Teofil 791
 Żębroński (Zebroński), polski insurgent 180
 Żlik, Andrzej 18, 23, 28, 80, 129, 140, 155, 161, 171, 208, 237, 279, 280, 368-371, 388, 402, 412, 419, 420, 426, 434, 441, 445, 462, 469, 470-472, 475, 479, 482, 484, 490, 491, 504, 506, 510, 514, 518, 520, 526, 528, 530, 537, 551, 553, 557, 559, 565, 569, 596-598, 639, 666, 667, 835, 870
 Żlik, Oskar 369, 374, 407
 Żlik, Rudolf 419, 532
 Żlikowa, żona pastora 498, 575
 Żukowski, Przemysław Marcin 90
 Żupański, Jan Konstanty 308, 843
 Żychliński, Teodor 764
 Żygliński, Franciszek 642

Indeks miejscowości

A

Abukir 761
Andrychów 598
Antwerpia 794

B

Bała → Biała Spiska
Bańska Bystrzyca (Banská Bystrica, Neu-sohl) 228, 369
Bażanowice 51, 168, 445, 561
Bąków 700, 702
Berlin 200, 290, 548, 767, 809, 810
Betlejem 127
Biała (Biała), *koło Bielska* 30, 52, 130, 179, 233, 239, 370, 437, 476, 519, 524, 529, 551, 556, 587, 588
Biała Spiska (Bała, Spišská Belá) 786, 787
Biała Wieś 784
Białka, *koło Bukowiny Tatrzaskiej* 791
Bielany, *koło Krakowa* 547, 686, 730, 731, 832
Bielany, *w powiecie wadowickim* 724
Bielsko 30, 134, 139, 148, 179, 184, 320, 335, 347, 369, 480, 524, 542, 543, 549, 551, 566, 587, 592, 603, 612, 671, 672, 741, 742, 868, 870
Bielsko-Biała 130, 217
Bieżanów 73, 658, 677, 679, 688, 723, 744
Bieżonowice 779
Bilovec (Wagstadt) 482
Biskupice 775
Bładnice 320, 531
Błędowice 530, 537, 589, 695, 699, 709
Błędowice Dolne 311, 463, 530, 534-536, 570, 695, 703
Błędowice Górne 535

Błędowice Średnie 357, 471, 535
Bługocice 268, 513, 527
Bobrek 38, 140, 186, 219, 231, 250, 264, 270, 294, 311, 324, 367, 413, 571
Bochnia 183, 186, 657
Bogumin (Oderberg) 33, 131, 247, 705-707, 749
Bogumin Nowy → Szonychl
Boguszowice 266
Boszczów 764
Brandys 30, 599, 835
Bratysława (Preszburg, Preßburg) 29, 205, 282, 311, 333, 373, 535, 562, 580
Brno 153, 163, 198, 468, 475, 518, 551, 583, 598, 857
Broumov 699
Bruksela 806
Brzeźówka 154
Brzeźnica 274
Bukowina 791, 793, 794
Bystrzyca 51, 137, 216, 217, 379, 592, 598, 650
Bzie Dolne 704
Bzie Górne 704
Bzie Zameckie 704

C

Cerkno 436
Červený Kláštor → Czerwony Klasztor
Cieplice 559, 839
Cierlicko 243, 699
Cierlicko Dolne 186
Cieszyn 11, 13, 15, 16, 18, 20, 22, 26, 28, 30, 31, 33-35, 39, 42, 48, 49, 51, 52, 55, 56, 58-60, 65, 81, 82, 87, 99, 121, 129-131,

- Cieszyn, *ciąg dalszy* 134, 137, 139-142, 145, 149, 153, 155, 157, 160, 163, 165, 166, 168-171, 173, 175, 176, 179-181, 183, 184, 186, 192, 194-197, 199, 205, 215-217, 219, 221, 222, 224, 225, 228, 231, 232, 238, 239, 243, 244, 249-251, 257, 264-266, 277, 280, 281, 287, 290, 294, 297, 300, 301, 307, 311, 315, 319, 323, 324, 332, 336, 347, 348, 355, 357, 358, 361, 368, 369, 373, 380, 381, 387, 389, 405, 408, 413, 417, 430, 433, 434, 436, 458, 459, 463, 466, 468, 470, 471, 474-476, 480, 481, 483, 487, 489, 491-493, 496-498, 500, 503, 504, 507, 509, 510, 512, 516, 520-526, 528, 529, 533-542, 544, 547, 549-552, 554, 556, 558, 561-563, 566-570, 574, 576, 581, 584, 585, 587, 589, 590, 592, 594, 598, 602-604, 606, 607, 610-613, 619, 620, 624-626, 630, 637, 639, 641, 647, 649, 650, 658, 659, 661, 664, 666, 668, 671, 677, 678, 683, 689, 695, 699, 703, 705, 706, 709, 722, 732, 733, 737, 738, 741, 742, 747-749, 771-773, 787, 796, 797, 804, 805, 814, 826, 832, 834-836, 839, 857, 868-870
- Cisówka 704
- Claudiopolis (Cluj, Cluj-Napoca) → Kluż-Napoka
- Czermna 725
- Czarna Wieś 847
- Czerwony Klasztor (Červený Kláštor) 783, 784, 790, 795, 870
- Czeski Cieszyn 157, 366, 377, 541
- Czorsztyn 784, 790, 794, 795
- D**
- Dąbrowa 130, 357
- Dębowiec 186
- Dobra, *w Małopolsce* 775, 777
- Dolina 321
- Dołkowice 779
- Domasławice Dolne 325
- Domasławice Górne 325, 562
- Drezno 631, 663
- Drogomyśl 256, 700-702
- Dzieńmorowice 706
- Dziedzice 335
- Dźwinogród 803
- F**
- Florencja 631
- Frankfurt 333, 551, 601, 651
- Frydek 134, 142, 154, 169, 355, 366, 377, 651
- Frydek-Mistek 154
- Frysztat 11, 35, 134, 137, 209, 222, 223, 239, 257, 357, 387, 480, 537
- G**
- Gaboń 779
- Gaja (Gaya) → Kyjov
- Gawłówek 678
- Gdów 186, 775
- Głogówek 705
- Godziszów 433
- Golasowice 470-473, 508, 703, 704
- Goleszów 20, 22, 228, 306, 431, 444, 511, 525, 529, 532, 540, 542, 574, 596, 722, 795
- Górki 559
- Graz 734
- Grodziec (Grojec) 471, 504, 552
- Grodziszczce 51-53, 130, 169, 243, 394, 534, 695, 699
- Grojec → Grodziec
- Gródek, *koło Jabłonkowa* 431, 470
- Grójec 180
- Gruszów (Hruszów) 708
- Gruszów, *w Małopolsce* 775
- Gułdowy 219
- Gwoździec 800
- H**
- Haligowce (Haligovce) 786
- Hanuszowce (Spišské Hanušovce) 790
- Harkłowa 795
- Heidelberg 548
- Hermanice, *koło Bogumina* 708
- Hillersdorf → Holčovice
- Hlučín → Hulczyn
- Hodonín 205
- Hodslavice 196
- Holčovice (Hillersdorf) 25, 170
- Hrubá Vrbka 205
- Hruszów → Gruszów
- Hubin 764
- Hukvaldy 123

Hulczyn (Hlučín, Hultschin) 429
Hydesville 825

I

Innsbruck 649, 727, 734, 809
Izdebnik 673

J

Jabłonków 139, 248, 366, 431, 470, 541,
560, 651, 795
Janová, koło Vsetína 205
Jarząbkowice 704
Jastrzębie Zdrój 704
Jaworze 496
Jazowsko 779, 780
Jevičko 610
Jiczyn (Jičín) 836

K

Kacza 779
Kaczyce 154, 170, 171, 186, 199, 209, 215,
216, 238, 259, 333, 439, 445, 463, 513
Kaczyce Dolne 16, 25, 26, 178, 424, 503
Kaczyce Górne 25, 178, 503
Kalwaria Zebrzydowska 233, 544, 587,
868
Kamieniec Podolski 182
Karpętna 286
Karwina 480
Katowice 18
Kazimierz 545, 546, 631, 752
Kecskemét (Ketschkement) 488
Kežmarok → Kieżmark
Kędzierzyn-Koźle 584
Kęty 544, 672, 741
Kiczycy 700, 701
Kieżmark (Kežmarok) 282, 463, 786, 787,
870
Kijów 600
Klausenburg → Kluź-Napoka
Klikoszowa 795
Klimontów 728
Kluź-Napoka (Claudiopolis, Cluj, Cluj-Na-
poca, Klausenburg, Kluź, Koloszwär,
Kolozsvár) 488
Knaj 702
Kocobędz 131, 294, 544
Kojkowice 550

Koloszwär (Kolozsvár) → Kluź-Napoka
Kołomyja 850

Komorowice 216-218, 319

Końska 20, 206, 208, 311, 482

Kopytów 707

Korniów 74, 760

Koszarzyska 320

Koszyce 301

Kozakowice 20, 22, 41, 51, 52, 380, 541, 582

Kozakowice Górne 11, 406

Kozy 738

Koźle 584

Kraków 11, 13, 15, 20, 21, 23, 25, 30-36,
47-49, 51, 53, 56, 58, 63, 68-70, 72, 74,
75, 79-82, 89, 95, 123, 131, 175, 179, 184,
186, 191, 192, 195, 196, 200, 205, 210,
215, 217, 224, 238, 251, 312, 315, 355,
373, 430, 437, 446, 466, 468, 491, 515,
517, 532, 533, 540-542, 545-550, 554,
564, 568, 570-572, 574, 575, 580, 582,
584-587, 599, 600, 602-604, 608, 609,
611-613, 615-620, 623, 624, 631, 632,
635, 637, 639, 647, 648, 650, 652, 653,
655-658, 661, 662, 664-668, 671-673,
676, 677, 679, 682, 683, 685-689, 691-
693, 698, 707, 709-713, 715-718, 722-727,
729-737, 739, 742-753, 755-758, 760, 761,
763, 764, 767, 769-771, 778, 794, 796,
798-802, 804-813, 815, 817, 818, 820-826,
828, 830, 832-834, 846, 847, 867-870

Krásné Loučky 25

Kromieryž (Kroměříž) 634

Krościenko 779-781, 784

Krowodrza 847

Krzyszowice 548, 615, 616, 725, 731, 734,
748, 773, 832

Kuty nad Czeremoszem 803

Kyjov (Gaja, Gaya) 593

L

Landeck 290

Lechnica (Leśnica) 784

Lemberg → Lwów

Leszna 51, 129, 211, 429, 550

Leszna Dolna 429

Leszno 45, 81, 206, 244

Leśnica → Lechnica

Lewocza (Levoča) 282

- Liczkowce 727
Ligotka Alodialna 294, 370
Ligotka Kameralna 47, 282, 491, 496, 532, 538
Limanowa 775, 777, 870
Lipnik, *część Białej koło Bielska* 524, 543, 556
Lipnik, *na Spiszu* → Wielki Lipnik
Lipsk 139, 272, 470, 616, 682, 708
Liptowski Mikołusz (Liptovský Svätý Mikuláš) 610
Lokarno 290
Londyn 97, 315, 663, 725, 747
Lubień 795
Ludźmierz 776
Lwów (Lemberg) 53, 158, 169, 177, 201, 239, 290, 311, 313, 315, 355, 388, 530, 531, 581, 601, 628, 635, 648, 727, 734, 753, 754, 800, 801, 809
- Ł**
Łazany 775
Łobzów 847
Łomna 493
Łopuszna 795
Łyżbice 51, 306
- M**
Maciaszowce (Matiašovce, Matiasfalu) 790
Maków 151
Mannheim 517
Mantua 237
Marcyporęba 274
Markłowice 233, 259
Markłowice Dolne 706
Markłowice Górne 706
Matiašovce → Maciaszowce
Mazańcowice 216, 218, 542, 661
Maziów 795
Medyka 828
Mikołajówka 764
Mnichów 730
Mnikawa 832
Mnisztwo 677
Modra (Modern, Modor) 282, 445
Mogilany 186, 545, 774
Monachium 307
Moskwa 849
Mysłowice 584
Myślenice 584, 795
- N**
Nawsie 30, 139, 272, 369, 369, 381, 431, 489, 511, 519, 563, 580
Neapol 290, 708
Nehre → Straże pod Tatrami
Neklo 842
Neusohl → Bańska Bystrzyca
Niebory 186, 532, 538, 539
Niemiecka Lutynia 706
Niepołomice 791
Nierodzim 32, 38, 224, 355, 542, 620, 664, 671, 682, 700
Nikeltaffe → Nowa Wieś
Nowa Wieś (Nikeltaffe) 706
Nowy Bogumin → Szonychl
Nowy Jiczyn (Nový Jičín) 196, 836
Nowy Sącz 301, 775, 778, 779, 870
Nowy Targ 795
Nydek 51, 141
- O**
Ochaby Małe 700, 701
Ochaby Wielkie 700, 701
Oderberg → Bogumin
Ogrodzona 199, 613
Olbrachcice 699
Oldrzychowice 311
Olza 707
Ołomuniec 48, 165, 360, 366, 468, 542, 634, 665, 666, 689, 709, 734
Opawa 33, 69, 123, 155, 178, 475, 545, 583, 666, 668
Orłowa 509, 536, 537, 574, 698, 749
Osiek 682
Ostrawa 541, 583, 588, 589, 668, 709
Ostrawa Morawska 33, 131, 582, 583, 695, 708, 709, 795
Ostrawa Polska 708, 709
Ostrowsko 791, 794, 795
Oxford 290
- P**
Paryż 548, 583, 601, 628, 631, 656, 663, 684, 708, 767, 794, 806

- Pekin 849
 Peszt 290
 Petersburg 190
 Piekary 818
 Pięgrzymowice 703-705
 Pietwałd (Pietrwałd) 696, 699
 Piotrowice 706
 Podgórze 175, 178, 179, 677, 679, 686, 721,
 723, 731, 734, 775
 Podoliniec (Podolinec) 311, 786, 787
 Pogórze 471, 602
 Pogwizdów 169, 210, 217, 222, 232, 266,
 415, 416
 Poników 780
 Poznań 354
 Praga 136, 175, 196, 199, 201, 272, 290,
 301, 304, 526, 620, 666, 727, 734, 809
 Prądnik Biały 723
 Prądnik Czerwony 723
 Preszburg (Přefšburg) → Bratysława
 Příbor 180
 Pruchna 473
 Przemyśl 311
 Pszczyna 695, 704
 Puńców 431, 531
- R**
- Racibórz 429, 583
 Radziszów 74, 732, 757, 774, 824
 Rajcza 180
 Rakowiec 760
 Regensburg 225
 Relów (Relov) 790
 Ropica 292, 301
 Rožnov 409
 Roztropice 552
 Ruptawa 704
 Rychwałd, *na Spiszu* → Wielka Leśna
 Rychwałd, *na Śląsku Cieszyńskim* 707, 708
 Rzeką 534
 Rzeszów 311
 Rzym 199, 746, 776
- S**
- Sambor 754
 Schmecks → Starý Smokovec
 Schönbrunn → Svinov
 Sibica 336, 797
 Siedlice 285, 286
 Siedliska 286
 Šilperk, Schilberg → Štítý
 Simoradz 700
 Skawina 774
 Skoczów 50, 169, 211, 471, 540-542, 550,
 582, 593, 603, 610, 671, 688, 700, 741,
 749, 795, 868
 Škvorec 510
 Słopnica 778
 Smarzowa 285
 Spielberg 538
 Spišská Belá → Biała Spiska
 Spišská Stará Ves → Stara Wieś Spiska
 Spišské Hanušovce → Hanuszowce
 Stanisławów 311
 Stara Bystrzyca, *na Słowacji* 504
 Stara Wieś Spiska (Spišská Stará Ves)
 790
 Stare Bielsko 217, 320, 543
 Stary Sącz 778, 779, 870
 Starý Smokovec (Schmecks, Starý Smoko-
 vec, Stary Smokowiec, Szmeks) 34,
 786-790, 870
 Štítý (Šilperk, Schilberg) 11, 35
 Štramperk 294
 Straże pod Tatrami (Nehre, Strážky) 786,
 787
 Strumień 33, 79, 290, 366, 700, 702, 703
 Stryj 321
 Sucha, *na Śląsku Cieszyńskim* 699
 Sucha, *w Małopolsce* 138
 Sucha Dolna 243
 Sucha Górna 243
 Sucha Średnia 243
 Svinov (Schönbrunn, Świniów) 583
 Szczawnica 34, 78, 779, 780, 782-784,
 790, 791, 793-795, 870
 Szczyrzyc 760, 775, 776, 870
 Szebiszowice 534
 Szebiszowice Dolne 534
 Szlachtowa 786
 Szmeks → Starý Smokovec
 Szonów 33, 94, 95, 482, 483, 696, 699,
 708, 709
 Szonychl (Nowy Bogumin) 707
 Sztokholm 603
 Szumbark 696, 699

Ś

Świniów → Svinov

T

Tarnów 177, 179, 183, 186, 285, 311, 650,
724, 791

Teplitzer Bad → Trenčzyńskie Cieplice

Tęczynek 725

Toporec (Toporzec) 786, 787

Toszonowice 142

Toszonowice Dolne 142, 518

Toszonowice Górne 142

Trenczyn (Trenčín) 715

Trenčzyńskie Cieplice (Trenčianské Te-
plice, Teplitzer Bad) 715

Triest 290, 308, 370, 370, 626

Trzanowice 321

Trzanowice Górne 178, 333, 412

Trzycieź 154

Trzyniec 550

Tymbark 775

Tyniec 698, 699

U

Ustroń 11, 20, 128-130, 256, 333, 335, 365,
512, 542, 586, 606, 607, 721, 722, 795

V

Velká Lhota 372, 567

Velká Vrbka 205

Vsetín 139, 372, 532

W

Wadowice 179, 180, 544, 587, 657, 672,
721, 868

Wagstadt → Bílovec

Warszawa 12, 13, 78, 177, 297, 311, 585,
655, 767, 794, 801, 814

Waterloo 761

Waxmund 795

Wesoła 75, 752, 764, 770, 830

Wędrynia 658

Widnawa 749

Wiedeń 26, 29, 31, 32, 53, 58-60, 66, 75,
88, 123, 126, 131, 132, 136, 149, 168, 169,
171, 175, 180, 184, 194, 204, 219, 222,
239, 290, 305, 311, 333, 348, 349, 357,
361, 362, 369, 374, 387, 414, 423, 430,
436-438, 444, 445, 458, 463, 468, 481,
482, 489, 496, 503, 509, 510, 513-515,
525, 541, 551, 556, 567, 569, 575, 581,
583, 589-591, 593, 594, 610, 616, 626,
634, 649, 662, 688, 691, 705, 734, 749,
753, 767, 791, 809, 833, 849

Wieliczka 183, 186, 658, 744, 751, 775,
870

Wielka Leśna (Rychwałd, Veľká Lesná)
786

Wielki Lipnik (Lipnik, Veľký Lipník) 786

Wieprz 138

Wieszczęta 154

Wilkowice 233

Wilno 311, 628

Wiśla 51, 169, 248, 388, 405, 512, 607, 695

Wiślica 91, 700, 701

Witwica 321

Wola Justowska 723, 730

Wola Radziszowska 774

Wola Zatorska 677, 678

Wrocław 265, 335, 473, 601, 663, 810

Wysokie 778

Z

Zagrzeb 626

Zakopane 281, 793

Zátvor 488

Zawada 706

Zbytków 703

Zebrzydowice 33, 480, 703

Zobelsberg 308

Zręczice 775

Ż

Żuków Górny 544, 695

Żywiec 64, 137, 169, 186, 191, 222, 223,
239, 386

Zusammenfassung

Andrzej Cinciąła: *Tagebuch 1846-1853*

Andrzej Cinciąła wurde 1825 in Ober-Kozakowitz im Teschner Schlesien als Sohn der wohlhabenden Bauern Andrzej und Anna, geb. Rainda, geboren. Er maturierte am evangelischen Gymnasium in Teschen und studierte dann Recht an der Jagiellonen-Universität Krakau, wo er 1859 die Würde eines Doktor iuris erlangte. Während des Studiums änderte er seinen ursprünglichen Name „Cieńciąła“ und bekleidete danach den Posten eines Notars u. a. in Freistadt (1867-1881) und Teschen (ab 1881). Cinciąła war Mitbegründer und aktives Mitglied der Teschner evangelischen Kirchengemeinde und Funktionär zahlreicher polnischer Organisationen, u. a. des Lesesaals in Teschen, des Landwirtschaftlichen Vereins und des Polnischen Pädagogischen Zirkels in Ustron. Er starb 1898. Andrzej Cinciąła ist eine bekannte und um das Teschner Land verdiente Persönlichkeit; vor allem als einer der ersten Führer der polnischen Nationalbewegung (neben Paweł Stalmach und Andrzej Kotula). Sein Leben dokumentierte er in seinen vorerst unveröffentlichten Memoiren, die er 1891-1896 verfasste. Abschnitte daraus wurden zuerst 1900 von seinem Schwiegersohn Jan Bystroń herausgegeben und danach von seinem Enkel Jan Stanisław Bystroń 1931. Die Erinnerungen des Teschner Notars sind ein wichtiges Zeitdokument, das dementsprechend oft von Historikern genutzt wird.

Andrzej Cinciąła schrieb auch während seiner Jugend ein Tagebuch, das er u. a. in seinen Memoiren erwähnte. Nach seinem Tod bewahrte seine Familie die Handschrift auf, endlich übernahm es sein Enkel, Jan Stanisław Bystroń (1892-1964), ein bekannter polnischer Soziologe und Ethnograph. Mit seiner schriftlichen Verlassenschaft gelangte es ins Archiv der Polnischen Akademie der Wissenschaften (PAN) in Warschau. In den 1970er Jahren wurde es dort von Andĕlin Wadowski ausgegraben, der ausgewählte Ausschnitte abschrieb (ca. 40% des Textes). Ein Teil dieser Abschrift wurde 1973 herausgegeben.

Das Original des Tagebuches besteht aus losen Faszikeln aus weißem, leicht vergilbtem Papier, die zu Bänden mit etwa 22 x 17 cm zusammengebunden

sind. Der Text wurde mit Tinte geschrieben, manchmal mit Illustrationen. Das Original wurde vom Autor nicht paginiert, zur Zeit ist es mit Seitennummer versehen, die ein Archivar anfertigte. Die Notizen aus dem Jahr 1846 umfassen 38 Faszikeln, 1847 11, in den folgenden Jahren werden sie immer weniger, bis auf zwei 1853. Im Juli dieses Jahres brach der Autor sein Tagebuch ab. Dem Umfang gemäß ist es halbiert. Der erste Teil umfasst das Jahr 1846 und besteht aus den Blättern 1-294, der zweite umfasst die Blätter 295-541. Die Notizen von 1846 umfassen also mehr als die Hälfte des erhaltenen Textes. Umfangreich ist auch der nächste Jahrgang 1847 (Blatt 295-380), ab 1848 werden die Notizen immer kürzer. Diese Edition behält diese Einteilung bei.

Der Text aus den Jahren 1846-1853 ist vollständig erhalten, aber Andrzej Cinciąła begann mit seinem Tagebuch schon viel früher; wahrscheinlich schon Anfang des Jahres 1844, als er Schreiber des Gutbesizers von Nieder-Katschitz war. Den ersten Jahrgang (1844) schrieb Cinciąła in deutscher Sprache. Im Dezember dieses Jahres beschlagnahmte sein Arbeitgeber die Notizen und vernichtete sie wahrscheinlich. A. Cinciąła begann mit journalistischen Notizen im Mai 1845, als er die Arbeit in der Teschener Anwaltskanzlei von Ludwik Klucki antrat. Er führte seine Notizen wieder deutsch, ab dem 12. Oktober 1845 polnisch. Die Aufzeichnungen aus dem Jahr 1845 konnten ebenfalls nicht gefunden werden, obwohl bekannt ist, dass sie sich nach dem Tod des Autors im Besitz seiner Familie befanden. Im Mai 1949 wurden dem Kustos des Teschner Museum Dr. Ludwik Brożek Auszüge aus seinen Tagebüchern übergeben, die wahrscheinlich einer seiner Enkel angefertigt hatte, darin sechs Notizen zum Jahr 1845. Sie wurden von L. Brożek als „Kartki z dziennika“ [Blätter aus dem Tagebuch] veröffentlicht. Die erhaltene Handschrift fängt also als Jahrgang III an, das Jahr 1847 ist Jahrgang IV, die weiteren Notizen sind mit Jahreszahlen versehen. Am Anfang schrieb Andrzej Cinciąła täglich, ab dem September 1846, als er wieder auf das Gymnasium ging, wurden seine Eintragungen unregelmäßig, in den späteren Jahren immer seltener. Neben Ereignissen aus dem Alltag verfasste er auch Gedichte und Briefe, die er an seine Freunde schickte (meistens Paweł Stalmach), sowie Fragmente aus seiner Lektüre. Sie sind in dieser Edition in den Anhängen zu finden.

Das Tagebuch von A. Cinciąła ist die älteste längere Erzählung aus dem Gebiet des Teschener Schlesiens. Es ist also das erste größere Werk, das ermöglicht, nicht nur Realien zu erfahren, sondern auch Reflexionen, Kommentare, subjektive Beweggründe und die Denkweise des Autors (und seiner Umgebung) ken-

nenzulernen. Mittelbar lernen wir auch die Ziele und Bestrebungen sowie die Perzeption von Personen kennen, die eine in der Geschichte der Region immer wichtiger werdende Gesellschaftsgruppe repräsentierten. Vor allem finden wir aber im Tagebuch detaillierte biographische Aufzeichnungen. Es handelt sich um den Aufstieg eines Bauernsohnes, der zur kulturellen und teilweise auch politischen Elite der Region aufstieg. Der Autor verdankte dies großen Opfern, seinem Fleiß und dem Schulwissen. Die damit verbundenen Dilemmas der künftigen Elite finden im Lebenslauf A. Cinciātas ihre Widerspiegelung. Den Unterricht an der Volksschule in Golleschau sowie später am evangelischen Gymnasium in Teschen (1839-1842) beschreibt er in den Memoiren. Im Tagebuch finden wir Bemerkungen dazu, u.a. die Hervorhebung der hohen Bildung seiner früheren Lehrer. Man findet auch viele Erinnerungen an die späteren Etappen seines Lebens: das Praktikum in der Buchhandlung von Daniel Edward Friedlein in Krakau, das bis zum Tod des Vaters des Autors dauerte und der Jahre 1843 und 1844, als Andrzej Cinciāta als Schreiber in Nieder- und Oberkatschitz tätig war, deren Eigentümer Ferdinand Nowak und sein Schwiegervater Jan Kukucz waren. Nowak und Kukucz entstammten selber dem Bauerntum, waren jedoch im Stande, erhebliche Vermögen anzuhäufen und einen Posten einzunehmen, der früher dem Adel vorbehalten war. Jedoch erinnerte sich Cinciāta an diese Zeit mit Abneigung, was durch ein für ihn unangenehmes Ende dieser Arbeit im Dezember 1844 verursacht worden war. Dann arbeitete er bis April 1845 als zweiter Schreiber in der Kanzlei des Teschner Rechtsanwalts Anton Demel. Auch Demel, der Vater und Großvater der späteren verdienten Bürgermeister von Teschen, kommt oft in seinem Tagebuch vor; aber als Geizhals, der seine Angestellten ausbeutete.

Der erhaltenen Text fängt damit an, dass Andrzej Cinciāta schon in der Kanzlei eines anderen Teschner Anwalts - Dr. Ludwik Klucki (1801-1877) arbeitete, der aus Mähren stammte, überzeugter Slawe und später Bürgermeister von Teschen war. Klucki gab dem jungen Mann vom Land nicht nur Arbeit, sondern auch die Chance, eine Krankheit auskurieren. Cinciāta beschreibt eingehend seine Pflichten bei Klucki und die im Tagebuch enthaltenen Beschreibungen sind ein interessantes Bild des Lebens der unteren Beamten-schicht, u.a. des Alltags in der Kanzlei. Cinciāta verzeichnet u.a. die Echos der Ereignisse des Jahres 1846 im benachbarten Galizien (Krakauer Aufstand, Galizisches Gemetzel), er war auch Zeuge der Gespräche im Haus Kluckis über die Notwendigkeit der Gründung eines Wochenblattes für das hiesige Volk. Dank Klucki und seiner umfangreichen Bibliothek konnte sich Cinciāta mit der slawischen und insbesondere polnischen

Literatur vertraut machen sowie die zahlenmäßig geringe lokale Intelligenz kennenlernen, was dessen gesellschaftlichen Ehrgeiz anstachelte. Klucki war für Cinciąła Vorbild und Autorität, in einem gewissen Sinne sein „geistiger Vater“, der auch in den kommenden Jahren den künftigen Notar mehrmals unterstützte.

Im September 1846 nimmt Cinciąła die Lehre am Teschener evangelischen Gymnasium wieder auf, das er vier Jahre davor unterbrochen hatte. Eine nächste Etappe ist das philosophische Vorbereitungsstudium, das man im Rahmen von zweijährigen Kursen an ausgewählten Gymnasien besuchen konnte. Eine Erleichterung war hier die Einführung solcher Kurse im Jahr 1847 am Teschener evangelischen Gymnasium. Im Tagebuch finden wir viele Bemerkungen über die Verhältnisse am Gymnasium, die Beurteilung der didaktischen Fähigkeiten und des Verhaltens der Professoren, sowie die Beschreibung des „Studentenlebens“, darin von Ausschreitungen und Trinkgelagen der Schüler, an denen er auch teilnahm, obwohl er diese stets verurteilte. Der Autor des Tagebuches stellte am Anfang hohe Erwartungen an den Unterricht, der für ihn eine große finanzielle Herausforderung war. Deswegen ärgerte ihn das niedrige Niveau der Lehrveranstaltungen von Paweł Kajzar, einem Lehrer der Klasse IV. Der Unterricht machte ihm keine größeren Probleme und immer öfter dachte er an die Forderung des Slawentums und vor allem die Zukunft des Polnischen. Im Oktober 1846 trat er der Tschechischen Vereinigung bei, die ein Schülerverein am Teschener Gymnasium war, weil er Tschechisch lernen wollte. Ein Jahr später erreichte er die erneute Einführung eines polnischen Vereines zur Verbesserung der Polnischkenntnisse, wie es die Polnische Vereinigung der Gymnasiasten aus den Jahren 1842-1843 tat. Im folgenden Jahr widmete Cinciąła der „Gesellschaft der Polnischlernenden am evangelischen Gymnasium in Teschen“ einen großen Teil seiner Zeit und Energie.

Sein öffentliches Engagement und die Notwendigkeit, Geld für die Lehre zu gewinnen, das er durch Erteilung von Nachhilfeunterricht beschaffte, verursachten, dass die Notizen im Tagebuch immer seltener und kürzer wurden. Noch weniger schrieb er nach dem Ausbruch der Revolution des Jahres 1848, weil der Fall des Absolutismus für die Einwohner der Habsburgermonarchie neue Möglichkeiten gesellschaftlichen Engagemants bedeutete, was Cinciąła gerne in Anspruch nahm. Ausführlicher berichtete er nur über die Verfassungsreform am 16. März 1848 und den Streit zwischen den Gymnasialprofessoren und Philosophiestudenten, die gruppenweise der gerade entstehenden Nationalgarde beitreten wollten. Er trug zu dieser Zeit selber zur Gründung des „Tygodnik Cieszyński“ [Teschner

Wochenblatt] im Mai 1848 bei, der ersten polnischsprachigen Zeitschrift, die er als verantwortlicher Redakteur die ersten drei Monate herausgab. Er übersetzte auch den Text des kaiserlichen Patents vom 15. März 1848 ins Polnische und verfasste aus eigener Initiative eine Broschüre, in der er auf eine einfache Weise das Wesen der Verfassung erklärte. Er wurde auch Kassier des in Teschen gegründeten „Suada-Vereins“, der die geistige Entwicklung seiner Mitglieder anstrebte und eine Plattform für der deutsch-slawische Zusammenarbeit sein sollte.

Im August 1848 trat er die Pflichten des Redakteurs an Paweł Stalmach ab und begann im Herbst das Studium, das von 1848 bis 1853 dauerte. Ermöglicht wurde es durch die finanzielle Unterstützung von L. Klucki und einiger wohlwollenden Personen aus Krakau. Cinciała musste zuerst den bereits begonnenen Philosophiekurs abschließen, deswegen immatrikulierte er sich an der Philosophischen Fakultät der Jagiellonen-Universität (1848/1849). Neben den Pflichtbesuchen er viele Zusatzfächer. Im Herbst 1849 nahm er das Studium an der Juristischen Fakultät auf. Die Sommerferien verbrachte er im geliebten Teschen, wobei er ethnographische Exkursionen in der Umgebung organisierte. Er notierte dabei Volkslieder, Sprichwörter und andere ethnographische Beobachtungen. Im Herbst 1851 wurde er als Erzieher und Betreuer von Mieczysław Dzieduszycki, des Sohnes von Grafen Eugeniusz Dzieduszycki, angestellt, dem zahlreiche Güter in Galizien gehörten. Zu seinen Pflichten gehörte die Überwachung des juristischen Studiums des jungen Grafen, dessen Vorbereitung zu Prüfungen, kulturelle und patriotische Erziehung sowie dessen Begleitung. Das Tagebuch endet am 13. Juli 1853, als Cinciała den Beschluss fasste, nach Teschen zurückzukehren, obwohl er erst 1859 das Studium abschloss und den Doktorgrad erhielt.

Das Tagebuch Andrzej Cinciałas ist keine Chronik, sondern ein persönliches Dokument. Es handelt sich um ein intimes Tagebuch, das als literarische Gattung spät entstanden ist – erst als das Individuum und die damit verbundene Selbstreflexion bemerkt wurde. Der Autor beschreibt manchmal intimste Angelegenheiten aus seinem Leben und seiner Umgebung. Die Notizen zu seinem Sexualleben etwa sind so explizit, dass er später versuchte, sie zu verwischen. Andererseits ist dieses Werk eine Darstellung der wichtigsten lokalen Probleme und der Autor kann als Paradebeispiel der damaligen gesellschaftlichen Umwälzungen gelten, zB. des Aufstiegs durch Bildung. Durch das am Gymnasium erworbene Wissen oblag Cinciała mit seinen Schulfreunden der Vorherrschaft der deutschen Kultur, von der er sich später durch selbständige Lektüre allmählich löste. Den größten Einfluss übten die Werke Friedrich Schillers auf ihn aus, der

sowohl von Professoren wie auch Gymnasiasten mit Leidenschaft gelesen wurde. Er übernahm von ihm das Streben nach Selbstvervollkommnung zur Erreichung der höchstmöglichen Entwicklung seines Verstandes und seiner Kreativität, jedoch war dieses Streben mit der Tätigkeit zugunsten der eigenen Nation eng verbunden. Das Tagebuch stellt die Bestrebungen des Autors um seinen kulturellen Aufstieg, die geistige Entwicklung und Bekämpfung der angeborenen Schwächen, wie etwa der Neigung zu Frauen und Gesellschaft seiner Freunde dar. Das Tagebuch beschreibt auch seine künstlerischen Interessen. Cinciała liebte Musik, lernte Klavier, Geige und Flöte. Außerdem lernte er ca. ein halbes Jahr sogar an der Krakauer Schule für Zeichnung und Malerei zeichnen. Vor allem schrieb er aber Gedichte, die man in seinem Tagebuch finden kann.

Dieses Tagebuch ist ein Dokument der persönlichen Entwicklung eines jungen Menschen aus einer bäuerlichen Familie, der gemäß seinen romantischen Idealen die Welt – und in erster Linie sein geliebtes Schlesien – verbessern will. Er wollte das Leben des Teschner Volkes dokumentieren, sammelte Volkslieder und Sprichwörter (was auch andere Personen aus seinem Freundeskreis taten). Er gab sie am Ende seines Lebens heraus und sie sind bis heute wertvolles Material für Ethnographen. Vor allem wollte er aber Dichter werden, um im Namen seines Volkes sprechen zu können. Er träumte vom Lorbeer des Poeten. Schon 1849 bewarb er sich auf Überredung Kluckis um die Stelle eines Literaturprofessors in Olmütz und später am evangelischen Gymnasium in Teschen, was aber scheiterte.

Das Tagebuch zeigt die Haltungen der gleichaltrigen Freunde von A. Cinciała und P. Stalmach, die ohne Ausnahmen bäuerlicher Abstammung waren. Es ist also eine Darstellung der jungen Jahre künftiger Intellektueller. Im Tagebuch begegnen wir einigen Dutzend Personen, die meistens Schulfreunde des Autors waren, deren viele später wichtige Stellen in der Gesellschaft einnahmen. Im Tagebuch waren sie noch Jugendliche, Mitglieder einer indifferenten sozialen Gruppe, die aber durch das ähnliche Alter ihrer Mitglieder, gemeinsame Erlebnisse, Bestrebungen und Werte verbunden war. Die meisten kommen aus Dörfern bei Teschen, aber sie suchen Arbeit in der Stadt und stehen in ständigen Kontakt zu ihren Familien. Das Tagebuch zeigt also den Prozess der sozialen Umwälzungen, sowie der Entstehung einer Intelligenz in erster Generation. Auch Cinciała besuchte regelmäßig sein Heimatdorf Kozakowitz, wo sein Bruder Jerzy den väterlichen Hof übernahm und seine Mutter Anna Ausgedingerin war. Die Freunde Andrzej Cinciałas verbinden ähnliche Lebensprobleme, vor allem die Stellensuche. Alle wollten in der Arbeit ihren Verstand anwenden, mussten aber

nur wiedergebende Tätigkeiten ausüben. Sie wurden zumeist Schreiber, Volksschullehrer oder gingen anderen Hilfsarbeiten nach. Verbindend waren Armut, Aussichtslosigkeit, manchmal sogar Hunger. Nur einige konnten Stellen finden, die ihren am Gymnasium erworbenen Qualifikationen entsprachen. Als Beispiel mag der Autor selbst dienen.

Das Tagebuch Andrzej Cinciālas stellt wichtige soziale Prozesse dar, darunter die Entstehung einer neuen Berufsgruppe - einer bäuerlich-bürgerlicher Intelligenz. Gerade in den 1830er und 1840er Jahren stieg mit den Modernisierungsprozessen die Zahl „akademischer“ Stellen. Dazu brauchte man bestimmtes Wissen, Fachkenntnisse und die Kompetenz der Amtssprache (hier des Deutschen). Die Zugehörigkeit zur Intelligenz bedeutet nicht nur eine andere Art Arbeit, sondern auch eine völlig andere Lebensweise als unter dem Bauerntum. Im Tagebuch findet man zahlreiche Beschreibungen von Ausflügen und Trinkgelagen von Cinciāla und seinen Freunden, wobei sie oft Kaffeehäuser besuchten und neuen Vergnügen frönten, wie etwa Billard oder Schach. Sie übernehmen auch äußere Anzeichen der Zugehörigkeit zu einer höheren Sozialschicht, wie etwa den Konsum von Zigaretten, Schnupftabak und vor allem Kaffee. Cinciāla war Freund der Künste und besuchte oft - trotz Geldmangels - Konzerte und Theateraufführungen. Seine häufigste Freizeitbeschäftigung war jedoch das Lesen von Büchern, die nicht nur seine Weltperzeption änderten, sondern auch die Bindung an die polnische Nation und Kultur stärkten.

Eines der größten Vorteile des Tagebuches von Andrzej Cinciāla ist seine Entstehung während einer Umbruchzeit, als nicht nur die Massengesellschaft entstand, sondern auch die Grundlage des modernen Nationalstaats. Äußerst wichtig war dabei das Verhalten der damals noch nicht zahlreichen Intelligenz, deren Mitglied der Autor werden wollte. Er engagierte sich wie viele andere für demokratische Veränderungen, die durch den Völkerfrühling möglich geworden waren. Im Mai 1848 erschien der lang erwartete „Tygodnik Cieszyński“, dessen Herausgeber L. Klucki war und Cinciāla drei Monate lang als verantwortlicher Redakteur leitete. In späteren Jahren versuchte er, die Leser zu überzeugen, dass der „Tygodnik“ auf Betreiben von Klucki und ihm selbst entstand und der Beitrag von Paweł Stalmach zweitrangig gewesen wäre. Die Aufzeichnungen im Tagebuch führen zu einer anderen Erkenntnis. Cinciāla strebte nach der Gründung des „Tygodnik“, wurde aber nur deswegen Chefredakteur, weil es keine anderen Kandidaten gab und Stalmach abwesend war, dem er mit Vergnügen diesen Posten nach seiner Rückkehr im August abtrat. Andrzej Cinciāla hatte aber einen

großen Beitrag zur Entwicklung des polnischen Nationalbewusstseins in der Region, durch Verbesserung der Polnischkenntnisse und Studium der polnischen Literatur, Geschichte und Kultur. Mehrmals diskutierte er über das Slawentum mit seinen tschechischen (Palacki, Palasek) und slowakischen Kollegen (Jančo, Tanitour, Wolko), insbesondere während der Sommerferien 1847, als Paweł Stalmach aus Wien vom Studium kam. Es ging um gemeinsame Abwehr gegen die Vorherrschaft der deutschen Kultur und die Aufwertung der eigenen Wurzeln. Cinciata war ein Verfechter der Konversation und Korrespondenz in polnischer Sprache. Er überzeugte alle, dass Polnisch eine reiche Tradition habe und eine Sprache sei, derer man sich nicht schämen solle. Mehrmals diskutierte er mit den Gegnern des Polnischen, die meistens seine (in der deutschen Kultur erzogenen) Gymnasialprofessoren waren.

Ein großer Erfolg Andrzej Cinciatas war die Reaktivierung des Selbstbildungszirkels der Schüler am evangelischen Gymnasiums in Teschen, der als „Gesellschaft der Polnischlernenden“ in die Geschichte einging. An Anfang zählte sie ca. 50 Mitglieder, dann fiel ihre Zahl auf 20. Cinciata war der Gründer, Verfasser der Satzungen, Kassier und brachte seinen Mitschülern die polnische Grammatik bei. Er war auch Bibliothekar der Gesellschaft und bemühte sich um die Anschaffung von polnischen Büchern, die in Teschen Mangelware waren. Während der Sommerferien 1847 fuhr er deswegen mit Paweł Stalmach nach Krakau. Die weiteren Reisen dahin hatten weniger Erfolg, aber sie erlaubten, Kontakt anzuknüpfen, die die Erwägung des Studiums in Krakau erlaubten.

Das Studium in Krakau dauerte fünf Jahre (1848-1853). Während dieser Zeit interessierte er sich weiterhin für die Teschener Angelegenheiten, über die er durch den Briefwechsel mit seiner Familie und seinen Freunden auf dem Laufenden war. Er unterstützte die Unternehmen des polnischen nationalen Lagers, dessen Anführer Paweł Stalmach war, obwohl sich ihre persönlichen Beziehungen verschlechterten. Er suchte Abonnenten für den „Tygodnik Cieszyński“ und später den „Gwiazdka Cieszyńska“ [Teschener Stern], außerdem Autoren und auch polnische Dramen, die 1852 eine Amateurtruppe in Teschen aufführte. Sein Hauptanliegen war jedoch sein Studium. Er hatte große Studienpläne, die er nur teilweise verwirklichte. Dank des Tagebuches können wir seine Meinung zum Bildungsniveau der damaligen Universität erfahren. Er war gegenüber dem Wissensstand seiner Professoren ziemlich kritisch. Als Protestant nahm er Anstoß an dem barocken Prunk der katholischen Messen, obwohl er ihnen beiwohnte, denn er hielt sie für einen Teil der polnischen Tradition. Als überzeug-

ter Pole besichtigte er gerne die Denkmäler Krakaus, weil sie Zeugen des alten Glanzes Polens waren. Im Tagebuch finden wir ein interessantes Bild Krakaus um die Mitte des 19. Jahrhunderts, als die Stadt nach ihrer Freistadt-Periode (1815-1846) an Österreich angeschlossen wurde. Nicht viel schrieb er dagegen über seine Komillitonen, die er zweimal ohne Erfolg zu gemeinsamen Unternehmungen anzuspornen versuchte. Öfter sprach er Dichter, Buchhändler, Professoren und andere an, zu denen er in Krakau Kontakt hatte. Viele von ihnen waren damals anerkannte Autoritäten, wie etwa Teofil Lenartowicz, Lesław Łukaszewicz, Władysław Ludwik Anczyc; unter den Professoren sind Józef Muczkowski, Józef Kremer und Wincenty Pol zu nennen. In den letzten zwei Jahrgängen des Tagebuches findet man Beschreibungen des gesellschaftlichen Lebens der Familie Dzieduszycki und der Ereignisse aus dem akademischen Leben während der Germanisierung durch die Regierung Alexander von Bachs. Im Palais der Dzieduszyckis hatte Cinciała Gelegenheit, weitere Vertreter der polnischen Kunstszene kennenzulernen, u.a. den am Anfang seiner Karriere stehenden Maler Artur Grottger. Viele interessante Beobachtungen sind in den Berichten aus seinen Ausflügen ins Teschener Schlesien 1850 und die Pieninen bzw. die Hohe Tatra 1852 enthalten.

Das Tagebuch Andrzej Cinciałas ist wie jedes persönliche Dokument eine subjektive Aufzeichnung von Ereignissen aus einem Lebensabschnitt. Die darin enthaltenen Informationen lassen sich mit Hilfe von Archivmaterialien und anderen Quellen verifizieren. Sie beweisen, dass die Aufzeichnung grundsätzlich der Realität entsprechen. Die erhaltenen Klassenbücher bestätigen die Unterrichtsleistungen, über die der Autor im Tagebuch schrieb, dasselbe gilt für die Archivalien der Universität Krakau. Die im Nachlass von Cinciała erhaltenen Fragmente der Akten der „Gesellschaft der Polnischlernenden“ stimmen mit dem Inhalt des Tagebuches überein, die Korrespondenz mit Andrzej Cinciała auch. Subjektive, oft stark emotionale Kommentare zu den Tatsachen verleihen ihnen mehr Authentizität. Das sieht man, indem man das Tagebuch mit den entsprechenden Fragmenten der am Lebensende geschriebenen Memoiren vergleicht. Darin hatte Cinciała alle kritischen Bemerkungen zu angesehenen Personen evangelischer Konfession abgemildert, stellte aber eindeutig negativ das Verhalten von Paweł Stalmach, seines Lieblingsfreundes aus der Jugendzeit dar, der nun sein größter privater und ideologischer Feind war.

Das Tagebuch von Andrzej Cinciała ist eine glaubwürdige Quelle, was jedoch nicht bedeutet, dass es fehlerfrei ist. Diese resultierten meistens daraus, dass

diese private Notizen nicht für andere Personen bestimmt waren und nicht korrigiert werden mussten. Die Fehler resultierten meistens aus Ermüdung, weil der Autor seine Notizen meistens vor dem Schlafengehen, manchmal nach Treffen mit seinen Freunden und Alkoholkonsum schrieb. Unter anderen ist deswegen die Handschrift schwer lesbar. Vor allem aber lernte der Autor erst während des Verfassens seines Tagebuches Polnisch und er fing es in Teschner Mundart an. Zu Anfang beherrschte der spätere Notar nur eine Standardsprache – Deutsch. Er konnte auf einem schulüblichen Niveau Latein, Griechisch und Französisch. Öfter als mit dem Polnischen hatte er mit der tschechischen Standardsprache zu tun. Mit der Zeit beherrschte er immer besser Polnisch, was seinen Lernprozess veranschaulicht, weil das Tagebuch gleichzeitig ein Zeugnis des Weges ist, den der Bauernsohn aus einem Dorf bei Teschen zurücklegen musste, um trotz ungünstiger Verhältnisse die polnische Hochsprache zu erlernen, wie sie dem Leser auf den letzten Blättern des Tagebuches begegnet.

Der Text des Tagebuches von Andrzej Cinciała wurde gemäß dem in der Serie Bibliotheca Tessinensis bevorzugten Prinzip der Transliteration herausgegeben (nur die Interpunktion wurde modernisiert). Anzumerken ist, dass dies eine historische und nicht sprachwissenschaftliche Quellenedition ist. Trotzdem ist dieser Text auch für Sprachwissenschaftler sehr interessant. Die Entwicklung der Sprache von Andrzej Cinciała wurde in der linguistischen Einführung von Prof. Dr. habil. Zbigniew Greń besprochen.

Übersetzt von GRZEGORZ M. CHROMIK

Shrnutí

Andrzej Cinciała: *Deník z let 1846-1853*

Andrzej Cinciała se narodil v roce 1825 v Horních Kozákovicích (Kozakowice Górne) na Těšínsku v rodině stejnojmenného středně zámožného rolníka a jeho ženy Anny, rozené Raindové. Absolvoval evangelické gymnázium v Těšíně a poté studoval práva na Jagellonské univerzitě v Krakově, na níž získal v roce 1859 doktorát práv. V době studií si změnil příjmení, které původně znělo „Cieńciała“. Vykonał funkci notáře, mj. ve Fryštátě (1867-1881) a v Těšíně (od r. 1881). Byl spoluzakladatelem a aktivním činovníkem těšínského evangelického sboru a mnoha dalších polských organizací, mimo jiné „Czytelni Ludowej“ v Těšíně, „Politycznego Towarzystwa Ludowego“ v Těšíně, „Towarzystwa Rolniczego“ a „Polskiego Kółka Pedagogicznego“ v Ustroni. Zemřel v roce 1898 jako známá a o Těšínsko zasloužilá osobnost a především jako jeden z prvních trojice (vedle Pawła Stalmacha a Andrzeje Kotuly) vůdců polského národního tábora. Svůj život popsal v „Památníku“, který vznikl v letech 1891-1896. Ten byl částečně vydán v roce 1900 zetěm Janem Bystroněm a v roce 1931 v úplnosti vnukem Janem Stanisławem Bystroněm. „Památník“ těšínského notáře je významným dokumentem doby, badateli již dlouho využívaným.

Andrzej Cinciała je také autorem „Deníku“, který si vedl ve svém mládí, o čemž se zmiňuje mimo jiné i v „Památníku“. Po jeho smrti byl rukopis uchováván rodinou, nakonec se dostal do rukou vnuka, známého polského sociologa a etnografa Jana Stanisława Bystroně (1892-1964) a spolu s jeho pozůstalostí do archivu Polské akademie věd ve Varšavě. V 70. letech 20. století jej zde objevil Andělín Wadowski, který pořídil opis vybraných částí „Deníku“ (kolem 40 % textu). Část tohoto přepisu byla vydána tiskem v roce 1973.

Originál „Deníku“ tvoří sbírka volných, nesvázaných složek z bílého, trochu zažloutlého papíru o výšce 21,5-22 cm a šířce 16,5-18 cm. Text je psán inkoustem, místy doplněný autorovými kresbami. Originál nebyl autorem paginován ani foliován, současné číslování bylo provedeno archiváři. Text obsahující zápisy

z roku 1846 tvoří 38 složek, z roku 1847 je jich jedenáct a v následujících letech stále méně, až po dva z roku 1853, kdy v červenci autor přestal zápisy provádět. S ohledem na objemnost textu je v současnosti rukopis rozdělen na dvě části: první (obsahující zápisy z roku 1846) má číslovány listy od 1 do 294, druhá 295-541. Záznamy vztahující se k roku 1846 tvoří více než polovinu zachovaného textu, obšírný je také rok 1847 (listy 295-380), zatímco počínaje rokem 1848 jsou záznamy stále kratší. Toto rozdělení bylo zachováno i v naší edici.

Kompletně se zachoval celý text z let 1846-1853, avšak svůj „Deník“ začal Andrzej Cinciała psát již dříve. Pravděpodobně začal se svými záznamy na počátku roku 1844, kdy pracoval jako písař v Dolních Kačicích (Kaczyce Dolne), ve službách zdejšího feudálního pána. První ročník „Deníku“ (z roku 1844) byl Cinciałou psán německy. V prosinci 1844 mu ale zápisky zabavil jeho chlebedárce a zjevně byly zničeny. Andrzej Cinciała obnovil své deníkové záznamy v květnu 1845, když nastoupil do kanceláře těšánského advokáta Ludwika Kluckého. I nyní zpočátku si činil své poznámky německy, od 12. října 1845 v polském jazyce. Bohužel také denní záznamy pocházející z roku 1845 se nepodařilo nalézt, ačkoliv je známo, že byly po autorově smrti v držení nejbližší rodiny. V roce 1949 totiž obdržel kustod těšánského muzea dr. Ludwik Brożek výpisky z Cinciałova „Deníku“ pořízené nepochybně jedním z jeho vnuků, mezi nimi i šest zápisů vztahujících se k roku 1845. Byly publikovány L. Brożkem jako „Kartki z dziennika“. Dochovaný rukopis ale začíná jako „Rocznik III“, následující rok 1847 je označen „Rocznik IV“, další zápisky jsou evidovány podle jednotlivých let. Z počátku Andrzej Cinciała zapisoval své komentáře den po dni, od září 1846, kdy znovu začal studovat na gymnáziu, se zápisy staly nepravidelnými a v následujících letech stále řidšími. Vedle popisů každodenních událostí zaznamenával autor „Deníku“ své poetické výtvořky, texty dopisů odesílaných kolegům (nejčastěji Pawłowi Stalmachovi), stejně jako výpisky z literárních děl, které četl. Jako přílohy jsou připojeny také k naší edici.

„Deník“ Andrzeje Cinciały je nejstarším delším naračným pramenem z oblasti Těšánska, a to bez ohledu na použitý jazyk. Jde o první obšírnější pramen, který umožňuje seznámit se ne pouze s fakty, ale také s reflexemi, subjektivními komentáři, vnitřními motivy konání, stejně jako s uvažováním autora i jeho souputníků. Zprostředkovaně poznáváme cíle, snahy a interpretaci soudobého světa osobami hrajícími stále významnější roli ve společnosti svého regionu. V první řadě najdeme v „Deníku“ podrobné informace o životě autora v dané době, přičemž jde o popis kariéry osobnosti, která se „zpod chlapské střechy“ dostala do

středu kulturní a částečně i politické elity Těšínska. Autor za to vděčil velkému odříkání, mimořádnému úsilí a znalostem nabytým mnohaletým sebevzděláváním. Jsou s tím spojena dilemata budoucího inteligenta, která našla svůj odraz v životopise Andrzeje Cinciaily. První etapu svého vzdělání na obecné škole v Holešově (Goleszów) a později na evangelickém gymnáziu v Těšíně (1839-1842) popisuje v „Památníku“. V „Deníku“ také najdeme zmínky k tomuto tématu, mimo jiné zdůrazňující vysokou úroveň vzdělání jeho tehdejších učitelů. Na stránkách „Deníku“ nacházíme mnoho reminiscencí vztahujících se k dalším životním etapám Andrzeje Cinciaily : praxe v knihtiskárně Daniela Edwarda Friedleina v Krakově, která skončila smrtí autorova otce v roce 1843, dále léta 1843-1844, kdy Andrzej Cinciaila pracoval jako písař v Dolních a Horních Kačicích (Kaczyce Dolne i Górne), jejichž držiteli byli Ferdinand Nowak a jeho zeť Jan Jíři Kukucz. Nowak i Kukucz sami pocházeli z poddanských poměrů, podařilo se jim ale shromáždit značný majetek a zaujmout místo do té doby vyhrazené šlechtě. Avšak Cinciaila vzpomíná na tu dobu, vzhledem k rychlému ukončení služby na konci prosince 1844, s nechtutí. Následně pracoval jako druhý písař v kanceláři těšínského advokáta Antona Demla, u něhož zůstal do dubna 1845. Také Demla, otce i dědečka později zasloužilých purkmistů Těšína, Cinciaila často zmiňuje na stránkách „Deníku“, ale jako příklad skrblika a lakomce, maximálně vykořisťujícího své pracovníky.

Dochovaný text deníku začíná v momentě, kdy Andrzej Cinciaila pracuje již v druhé advokátní kanceláři – dr. Ludwika Kluckého (1801-1877), původem Moravana, přesvědčeného Slovana, později těšínského purkmistra. Klucki nejenže dal mladému vesnickému chlapci bez perspektivy práci, ale též šanci na vyléčení z nepřijemné nemoci. Cinciaila zvláště popisuje své závazky u Kluckého a tyto pasáže „Deníku“ představují zajímavý obraz každodenního života nižšího úřednického personálu v kanceláři. Cinciaila registruje mimo jiné též ohlasy událostí svázaných s jarem 1846 v sousední Haliči (krakovské povstání, selské povstání v Haliči). V Kluckého domě byl rovněž svědkem prvních debat vedoucích k rozhodnutí vydávat v Těšíně týdeník pro místní obyvatelstvo. Díky Kluckému a jeho bohaté knihovně měl Cinciaila možnost seznámit se se slovanskou i polskou literaturou, stejně jako příležitost k setkávání s nepřítisí početnou místní inteligencí, což jej podněcovalo ke stále vyšším aspiracím. Klucki představoval pro Cinciailu příklad i autoritu, byl pro něj „duchovním otcem“, který i v následujících letech mnohokrát podpořil budoucího těšínského notáře.

V září roku 1846 se vrátil Cinciaila ke studiu na těšínském evangelickém gymnáziu, které přerušil před čtyřmi lety. Začal se připravovat na filozofická studia,

keré bylo možno absolvovat mimo jiné též v rámci dvouletých kurzů na vybraných středních školách. Bylo pro něj ulehčením, že v září roku 1847 byly tyto kurzy otevřeny také při evangelickém gymnáziu v Těšíně. V „Deníku“ nalezneme četné úvahy na téma poměrů panujících na gymnáziu, ocenění didaktických znalostí profesorů, stejně jako líčení studentského života, včetně výstřelků a pittek žáků, jichž se sice zpočátku také účastnil, později se jich ale snažil vystríhat. Autor „Deníku“ zpočátku hodně očekával od školního vzdělání, které pro něj znamenalo značnou finanční zátěž, proto ho iritovala nízká úroveň přednášek Pawła Kajzara, učitele IV. třídy. Učení mu ale nedělalo větších potíží, mnohem častěji se jeho mysl zabírala otázkami spojenými s prosazováním „slovanskosti“ a především polského jazyka. V říjnu 1846 vstoupil do „Złączenia Czeskiego“, studentské organizace působící při těšánském gymnáziu, neboť se chtěl naučit český jazyk. O rok později se zasloužil o obnovení studentského sdružení, jehož cílem bylo zdokonalování polského jazyka, jak se o to staralo „Złączenie Polskie“, působící mezi žáky gymnázia v letech 1842-1843. V následujícím roce věnoval Cinciała velkou část svého času a energie činnosti „Towarzystwa Uczących Się Języka Polskiego przy Gimnazjum Ewangelickim w Cieszynie“.

Cinciałovy veřejné angažování i závazky spojené se získáváním prostředků na vzdělání (korepetice) způsobovaly, že se zápisky v „Deníku“ stávaly stále řidšími a kratšími. Ještě méně psal autor po vypuknutí Jara národů, kdy se díky zrušení absolutismu vytvořil pro obyvatelstvo monarchie prostor pro společenské aktivity, z čehož sám Cinciała významně těžil. Šřeji poreferoval jedině o dni vyhlášení konstitučních změn v Těšíně 16. března 1848, stejně jako o sporu mezi profesory gymnázia a studenty filosofie, kteří chtěli vstoupit jako skupina do formující se Národní gardy. Sám se v té době zasloužil v květnu 1848 o vydávání „Tygodnika Cieszyńskiego“, prvního časopisu v polském jazyce, který jako odpovědný redaktor řídil první tři měsíce. Přeložil do polštiny také text císařského patentu z 15. března 1848, z vlastní iniciativy sepsal brožurku pro lid, v níž se přístupným způsobem pokusil objasnit zásady konstituce. Stal se též pokladníkem v Těšíně ustaveného spolku „Suada-verein“, který si stanovil za cíl duchovní rozvoj členů a měl být též platformou pro spolupráci osob slovanské a německé národnosti.

V srpnu 1848 Cinciała rezignoval na redakční povinnosti ve prospěch Pawła Stalmacha a na podzim započal studium v Krakově, kde setrval v letech 1848-1853. Umožnila mu to finanční podpora L.Kluckého a spřátelených osob z Krakova. Cinciała musel nejprve dokončit započatý kurz filozofie, proto se zapsal na filozofické fakultě Jagellonské univerzity (1848/1849) a vedle povin-

ných přednášek si zapsal ještě řadu dalších předmětů, které považoval za důležité pro své vzdělání. Na podzim roku 1849 začal studovat na právnické fakultě. Prázdniny strávil Cinciála v milovaném Těšíně, podnikal etnografické výpravy po Těšínsku, na nichž zaznamenával písně, přísloví a jiná etnografická pozorování. Od podzimu roku 1851 byl zaměstnán jako vychovatel Mieczysława, syna hraběte Eugenia Dzieduszyckého, majitele četných statků v Haliči. Mezi povinnostmi autora „Deníku“ náležel dohled nad právnickým studiem svěřence, jeho příprava na soukromé zkoušky, kulturní i národní vzdělávání, stejně jako plnění role společníka. „Deník“ končí 13. července 1853, kdy se Cinciála rozhodl vrátit do Těšína, byť teprve v roce 1859 zakončil studia získáním titulu doktora práv.

„Deník“ Andrzeje Cinciály není věrným záznamem historických událostí, ale „ego-dokumentem“ vypovídajícím o životních osudech autora. Je to „deník intimní“, který se jako literární forma zrodil později spolu se zdůrazněním pocitů jednotlivce a s tím spojené autoreflexe. Autor místy popisuje nejintimnější děje svého života, stejně jako osob ze svého okolí, které v žádných jiných pramenech nenajdeme. Zápisky týkající se sexuálního života jsou tak osobní, že Cinciála některé z nich později znečitelnil. Na druhé straně jeho dílo ilustruje nejdůležitější problémy obyvatel Těšínska a autor „Deníku“ je příkladem účastníka tehdejších společenských proměn, mimo jiné také svým společenským vzestupem dosaženým díky vzdělání. Pod vlivem svých gymnazijních učitelů podléhal Cinciála i jeho spolužáci převaze německé kultury, z níž se ale zásluhou samostudia postupně vymanol. Největší vliv na něj mělo dílo Friedricha Schillera, jehož knihy četli na gymnáziu učitelé i žáci. Převzal od něj touhu po samozdokonalování pro dosažení maximální úrovně vlastní mysli, touhu velmi silně spojenou s proklamováním činnosti ve prospěch vlastního národa. „Deník“ ilustruje autorovo usilování o vlastní kulturní vzestup, o zdokonalování se v duchovní oblasti, stejně jako o snaze zbavit se vrozených slabostí, mimo jiné náklonnosti k ženskému pohlaví nebo vyesedávání v kruhu kolegů. „Deník“ je rovněž záznamem projevů jeho ambicí v různých vědeckých sférách, hlavně ale aktivity literární. Cinciála miloval hudbu, učil se hrát na piáno, housle a flétnu, okolo půl roku navštěvoval také lekce kresby na Škole kresby a malířství v Krakově. Především ale tvořil verše a jiné literární útvary, které většinou zapisoval do svého „Deníku“.

„Deník“ Andrzeje Cinciály je popisem osobitého vývoje mladého člověka vzešlého z poddanské rodiny, který v duchu romantických ideálů chce spasit svět a především milované Slezsko. Chtěl být dokumentátorem života těšínského lidu, shromažďoval písně a přísloví, podobně jako řada osob z jeho okolí. Vydal je

tiskem teprve na konci života a dodnes představují cenný studijní materiál pro etnografy. Především ale chtěl být básníkem, jenž by si svým zpěvem ve jménu svého národa dobyl vavříny na poli poezie. Již v roce 1849 se na doporučení L. Kluckého ucházel o místo profesora literatury v Olomouci a později na Evangelickém gymnáziu v Těšíně, v obou případech ale neúspěšně.

„Deník“ představuje také široké panorama současníků A. Cinciaty a P. Stalmacha, všech bez výjimky pocházejících z poddanských poměrů. Je ovšem především dokumentem mládí budoucích „intelektuálů“. Na stránkách „Deníku“ defiluje několik desítek mladých lidí, převážně autorových kolegů z evangelického gymnázia, z nichž řada v budoucnu zaujme důležité místo ve společenském životě. Teď ale patří k mládeži, specifické skupině, jejíž členy spojuje blízký věk, společné prožitky a také touhy a hodnoty. Většina z nich pochází ze vsí na Těšínsku, své zaměstnání ale hledá přímo v Těšíně, přičemž však stále udržuje kontakty s rodišti. „Deník“ dokumentuje počátky procesu modernizace společnosti a spolu s tím i zrod první generace národní inteligence. Také Cinciata opustil rodné Kozákovice (Kozakowice), v nichž otcovské hospodářství převzal bratr Jiří a matka Anna žila na tzv. výměnku. Kolegy Andrzeje Cinciaty spojují podobné životní problémy, především pracovní. Všichni chtěli ve svém zaměstnání využívat svůj intelekt a vzdělání, ale nakonec se zabývali úplně jinými činnostmi. Nejčastěji se stávali písaři, učitelé na obecných školách nebo vykonávali různé pomocné práce. Sbližuje je také finanční mizérie, nejisté perspektivy a obvyklý hlad. Pouze jednotlivcům se podařilo dosáhnout pozice odpovídající aspiracím získaným na gymnáziu, čehož příkladem je sám autor „Deníku“.

„Deník“ Andrzeje Cinciaty dokumentuje také významné společenské procesy včetně zrodu nové společenské skupiny: budoucí inteligence s plebejskými kořeny. Zvláště v 30. a 40. letech 19. století spolu s postupující modernizací rychle narůstal počet osob připravených a usilujících o vykonávání intelektuální činnosti. Nezbytné pro to bylo nabytí patřičného vzdělání, speciálních znalostí, stejně jako zběhlosti v užívání úředního jazyka, tedy na Těšínsku jazyka německého. Příslušnost k vrstvě inteligence vyžadovala zcela jiný, od vesnického prostředí tolik odlišný, způsob života (např. v oblékání) a trávení volného času. V „Deníku“ nalezneme četné popisy nerozváženosti a pitek Cinciaty a jeho kolegů, přičemž stále častěji to byly kavárny, v nichž se oddávali též „novým“ zábavám, jako byl kulečník nebo hra v šachy. Převzali též vnější znaky příslušnosti k vyšší společenské vrstvě, jako bylo kouření cigaret, šňupání tabáku a především pití kávy. Cinciata zvláště zajímaly umělecké projevy, mezi jiným produkce hudebníků

i celých hudebních orchestrů, rovněž s velkým zápalem, bez ohledu na trvalé finanční problémy, navštěvoval divadelní představení. Ale nejčastějším způsobem trávení volného času byla pro autora četba knih, díky nimž nejen změnil způsob nazírání na svět, ale též v sobě objevil a upevnil, přes nabyté německé vzdělání, spojení s polskou kulturou a národem.

Velký význam „Deníku“ Andrzeje Cinciały spočívá v tom, že byl psán v době zásadního přelomu ve vývoji jednotlivých zemí monarchie, v níž se formovala moderní společnost a spolu s ní také osobnosti novodobého národního života. A tím bylo rozhodnuto o zachování nečetné inteligence, k níž náležel autor „Deníku“, který se stejně jako jiní s velkým nasazením angažoval v demokratických proměnách umožněných Jarem národů. V květnu 1848 vyšel dlouho očekávaný „Tygodnik Cieszyński“, jehož vydavatelem byl L. Klucki a Cinciała přes tři měsíce zastával funkci odpovědného redaktora. Později se pokoušel přesvědčit čtenáře, že týdeník byl založen díky Kluckému a jeho osobě, přičemž podíl Pawła Stalmacha byl druhořadý. Soudobé zápisy v „Deníku“ ale svědčí o něčem jiném. Cinciałovi velmi záleželo na tom, aby byl týdeník vydáván, avšak redaktorem se stal pouze z důvodu nedostatku jiných kandidátů a nepřítomnosti Stalmacha, jemuž postoupil své místo, když se ten v srpnu vrátil do Těšína. Andrzej Cinciała má ale velkou zásluhu na rozvoji polskosti regionu, k čemuž přispěl osobitým způsobem, především dbáním na zdokonalování se v polském jazyce, stejně jako na poznávání polské literatury, kultury a historie. Mnohokrát probíral „slovanské záležitosti“ s kolegy z Čech (Palacký, Palasek) i ze Slovenska (Jančo, Tanitour, Wolko), zvláště o prázdninách roku 1847, kdy do Těšína přijel na prázdniny z vídeňských studií Paweł Stalmach. Šlo o společný odpor proti dominanci německé kultury a zhodnocení rodových kořenů. Cinciała byl zapáleným řečníkem v polských diskusích, stejně jako propagátorem vedení korespondence v tomto jazyku, přesvědčoval všechny, že polština má svou vlastní bohatou historii, že je jazykem, za který není třeba se stydět, ani se ho odříkat. Často se přel s odpůrci rozvíjejícího se polského jazykového i kulturního uvědomění, jimiž byli převážně jeho gymnazijní profesori, vychovaní v německé kultuře.

Ohromným úspěchem Andrzeje Cinciały bylo vzkříšení činnosti samovzdělávacího kroužku žáků evangelického gymnázia v Těšíně, který vstoupil do dějin jako „Towarzystwo Uczących Się Języka Polskiego“. Z počátku měl kolem padesáti členů členů, později jejich počet klesl na dvacet. Cinciała byl jeho zakladatelem, autorem stanov, pokladníkem, objasňoval kolegům záludnosti polské gramatiky a opravoval jim písemná zadání. Byl také knihovníkem spolku, staral

se o získávání polských knih, které v Těšíně nebyly dostupné. Za tím účelem navštívil během prázdnin v roce 1847 spolu s Pawłem Stalmachem Krakov. Následující výpravy do Krakova byly již méně úspěšné, ale přinesly navazání kontaktů, které mu umožnily uvažovat o studiích ve městě pod Wawelem.

Na studiích v Krakově strávil Cinciála pět let (1848-1853), i během nich se ale zajímal o Těšínsko a udržoval korespondenční kontakt s rodinou a blízkými. Podporoval činnost polského národního tábora seskupeného kolem Pawła Stalmacha, bez ohledu na zhoršující se vzájemné vztahy. Získával předplatitele pro „Tygodnik Cieszyński“ a později pro „Gwiazdka Cieszyńską“, staral se o autory příspěvků, hledal polské divadelní texty, které v roce 1852 provedla v Těšíně skupina amatérů. Hlavně ale se věnoval svým univerzitním studiím, plány na vzdělání měl ohromné, byť se podařily realizovat jen částečně. Díky „Deníku“ se můžeme seznámit s jeho názory na téma kvality tehdejší univerzity, byl také dost kritický v líčení znalostí svých profesorů. Jako evangelíka ho též odpuzovala barokní pompa katolických obřadů, ale účastnil se jich, neboť pro něj představovaly součást polské tradice. Jako přesvědčený Polák se s nadšením seznamoval s památkami Krakova, doklady slavné minulosti Polska. V „Deníku“ nalezneme zajímavý obraz Krakova poloviny 19. století, v době, kdy ztratil statut volného města a byl připojen k Rakousku, viděný očima mladého a kritického příchozího ze Slezska, navíc evangelíka. Přilíší se nezmiňuje o svých kolezích z univerzity, které se dvakrát, ale bezúspěšně, pokoušel získat pro společnou činnost. Častěji se ale na stránkách „Deníku“ objevují jména básníků, knihkupců, profesorů a dalších, s nimiž přicházel v Krakově do styku. Řada z nich náležela po určitý čas k polským uměleckým kruhům, jako například Teofil Lenartowicz, Lesław Łukaszewicz, Władysław Ludwik Anczyc, z profesorů to zase byli Józef Muczkowski, Józef Kremer nebo Wincenty Pol. V posledních dvou ročnících „Deníku“ nalezneme především popis společenského života v rodině Dzieduszyckých, stejně jako události z akademického života v době poněmčování Jagellonské univerzity v časech Alexandra Bacha. V paláci Dzieduszyckých měl Cinciála příležitost seznámit se s dalšími světlými postavami polského uměleckého života, mimo jiné na počátku své velké kariéry stojícího Artura Grottgera. Plně zajímavých pozorování jsou také popisy výletů, které Cinciála uskutečnil v roce 1850 po Těšínsku a v roce 1852 do Pienin a Tater.

„Deník“ Andrzeje Cinciály, jako ostatně každý ego-dokument, je subjektivním popisem událostí týkajících se části autorova života. Jeho informace je ale možno verifikovat porovnáním s archivními materiály i jinými dostupnými

prameny, které dokládají, že autorem zaznamenaná fakta převážně odpovídají pravdě. Dochované školní katalogy i krakovské univerzitní archiválie dokumentují postup ve vzdělávání, o němž autor píše v „Deníku“. Šťastně v Cinciałově pozůstalosti dochované fragmenty písemností „Towarzystwa Uczących Się Języka Polskiego“ korespondují s obsahem „Deníku“, stejně jako Cinciałova odeslaná či přijatá korespondence. Jeho komentáře událostí jsou subjektivní a často velmi emoční, což jim dodává autentičnosti. Vyplývá to z porovnání „Deníku“ s časově odpovídajícími fragmenty „Památníku“, psaného na konci života. V něm Cinciała zmínil všechny kritické názory na adresu zmiňovaných osob z okruhu těšínských evangelíků, naopak negativně představil činnost Pawła Stalmacha, milovaného přítele z mládí, nyní největšího osobního i ideového nepřítele.

„Deník“ Andrzeje Cinciały je pramenem velmi věrohodným, což ale neznamená, že neobsahuje omyly a chyby. Vyplývají nejčastěji z faktu, že šlo o osobní poznámky neurčené pro tisk či oči jiné osoby, proto autor neměl potřebu své zápisky verifikovat. Chyby také mnohdy způsobovala únava, neboť autor nejčastěji své záznamy pořizoval před spánkem po pracovním dni, někdy též po posezení s kolegy a požití alkoholu. Mimo jiné proto je rukopis místy obtížně čitelný. Především ale Cinciała psal svůj „Deník“ v době, kdy se teprve učil polskému jazyku a byl z domu ovlivněn slezsko-polským nářečím. Když začínal psát svůj „Deník“, by již budoucí notář sice osobou vzdělanou, ale v německém literárním jazyku. Ovládal též na školní úrovni latinu, řečtinu a francouzštinu, avšak častěji než s polštinou měl co dočinění s literárními projevy v českém jazyce. Z počátku psaný text je veden vlastně v těšínském nářečí, postupně ale Cinciała užíval stále lepší polštinu, což dokládá jeho jazykové samozdokonalování. „Deník“ je také jednoznačným svědectvím dlouhé cesty, kterou musel urazit venkovan z okolí Těšína, aby přes nepříznivé podmínky nabyt schopnosti užívat polského literárního jazyka, který pak již na dalších listech editovaného rukopisu převažuje.

Text „Deníku“ Andrzeje Cinciały byl připraven do tisku shodně se zásadami ediční řady Bibliotheca Tessinensis ve ve formě transliterace, upravena byla jediň interpunkce. Je třeba připomenout, že jde o historickou a nikoliv lingvistickou edici pramene. Přesto je to text velmi zajímavý také pro jazykovědce. Nejvýznamnější aspekty jazykové úrovně „Deníku“ Andrzeje Cinciały představuje lingvistický úvod prof. Zbigniewa Grenia, který je součástí „Úvodu“ k edici.

Přeložil KAREL MÜLLER

NARODOWY PROGRAM ROZWOJU HUMANISTYKI

Publikacja finansowana w ramach programu
Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą
„Narodowy Program Rozwoju Humanistyki”
w latach 2012-2016